

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXXXVI

Нови Сад, децембар 2014

Књига 74

Број 12

САДРЖАЈ

ЧЛАНЦИ

Милош Марковић Повезивање привредних друштава / 711

РАСПРАВЕ

Др Хасиба Хрустић Опорезивање прихода правних лица –
нерезидената у Србији / 730

Љуба Слијепчевић Поједина процесна права / 747

Загорка Мунижаба Накнада за кашњење у испуњењу
новчаних обавеза / 755

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора Адвокатске коморе Војводине / 762

САДРЖАЈ ГЛАСНИКА ЗА 2014. ГОДИНУ / 768

*Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокатске коморе Војводине
о д л и к о в а н ј е
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом.*

CONTENTS

ARTICLES

Miloš Marković Association of Companies / 711

DISCUSSIONS

Hasiba Hrustić LL. D. The Taxation of Non-Resident Legal Entity
Revenues in Serbia / 730

Ljuba Slijepčević Particular Procedural Issues / 747

Zagorka Munižaba Compensation for Default in Payment of
Monetary Obligations / 755

NOTICES

From the meeting of Vojvodina Bar Association Board of Directors / 762

CONTENTS OF GLASNIK FOR 2014. YEAR / 768

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928–1932), др Никола Николић (1933–1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђурић (1937), Владимир К. Хаџи (1937–1941), Милорад Бојић (1952–1972), Сава Савић (1973–1987), Мирослав Здјелар (1987–1994), др Слободан Бељански (1994–2004)

Уређивачки одбор

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веџ, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Жељко Фајфрић, адвокат у Шиду, др Славен Бачић, адвокат у Суботици, мр Вукица Мидоровић, адвокат у Кикинди

Технички уредник

Јелица Недић

Адреса Уредништва
21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1
Телефон: 021/521-235; факс: 021/529-459
e-mail: panonija@eunet.rs
Рукописи се не враћају.

Г Л А С Н И К

А Д В О К А Т С К Е К О М О Р Е В О Ј В О Д И Н Е

Ч А С О П И С З А П Р А В Н У Т Е О Р И Ј У И П Р А К С У

Година LXXXVI

Нови Сад, децембар 2014

Књига 74

Број 12

Ч Л А Н Ц И

UDC 347. 72/.73

Милош Марковић,
студент основних академских студија,
Правни факултет Универзитета у Нишу

ПОВЕЗИВАЊЕ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА*

САЖЕТАК: Рад је посвећен одређењу најбитнијих појмова, а како би послужио даљем изучавању и сагледавању постанка, функционисања, развоја и престанка групе друштава. Дефинисано је повезивање друштава, анализирани су његове особине, и притом истакнути предности као и недостаци. Посебно су објашњени прагови и системи капитала учешћа, а постављен је и проблем фиктивног капитала. Указано је на значај разликовања и препознавања у пракси врста повезивања друштава.

Кључне речи: група друштава, капитал учешће, фиктивни капитал, концерн, холдинг, картел, конзорцијум

1. УВОД

Концентрација привредних друштава¹ је повезивање њихове делатности стварањем јединствене управе. Концентрација друштава може бити фузија или повезивање друштава. Фузија друштава је концентрација друштава при којој друштва престају бити засебни правни субјекти и постају јединствени правни субјект. Повезивање друштава јесте концентрација друштава при којој сама друштва остају засебни правни субјекти. Пове-

---

* Рад примљен: 14. 5. 2014. године.

¹ У даљем тексту термин „друштво“ се користи као синоним за „привредно друштво“.

заност привредних друштава представља „гипку концентрацију“ (Круљ, 1978: 80) Повезивање друштава, у смислу правног института, је скуп правних норми којима је регулисано стварање јединствене (заједничке) управе друштава без престанка њиховог правног субјективитета.

Као што се људи повезују и стварају привредна друштва, тако се и сама привредна друштва повезују, стварајући сложеније организације које омогућају постизање испрва недостижних циљева. Захваљујући развоју технологије комуникација и саобраћаја расте значај ове појаве. Правна питања су до те мере испреплетена и повезана са економским и политичким да их је често немогуће одвојити (Ђуровић, 1977: 70).

2. ПОЈАМ И ОСОБИНЕ ПОВЕЗИВАЊА ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА

2.1. Појам повезивања привредних друштава

Повезивање привредних друштава јесте стварање јединствене управе за више привредних друштава. Сва повезана друштва јесу правна лица. Повезана друштва задржавају правну, а губе економску самосталност, односно, нису правно, али су економски јединствена. Концентрација је највидљивије и најбруталније изражена у формама спајања и припајања друштава, а прикривено и у гипким облицима она се јавља као фактичко повезивање друштава, до потчињавања, а да није дошло до радикалних статусних промена (Круљ, 1978: 8).

Повезивањем привредних друштава настаје група друштава. Термин „група друштава“ резервисан је, по правилу, у литератури као и у законском тексту², за само једну врсту повезивања друштава, наиме, за концерн. Ваља их двојити. Повезивање друштава подразумева мноштво субјеката који нужно чине један скуп, једну групу, те би уносило забуну ограничење тако јасног термина „група“ на само једну врсту групе.³ Група друштава није правно лице, премда се као засебан издваја интерес групе.⁴

Иако у законима и литератури повезивање привредних субјеката подразумева најчешће повезивање друштава, могућност повезивања односи се и

² Чл. 550. и 551. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

³ Други аргумент за разликовање групе друштава од концерна био би т. 3. ст. 2. чл. 554. Закона о привредним друштвима који регулише групу са односима равноправности, а не концерн са односима равноправности, док је сам концерн под именом групе друштава у ст. 1. истог члана дефинисан као група субординацијом. Трећи аргумент би био ст. 1. чл. 553. у вези са чл. 557. који регулишу уговор о контроли и управљању као основу групе, тачније групе субординацијом. Чл. 550. показује да уговор о контроли и управљању може бити основ и концерна и холдинга, дакле, оба су група.

⁴ Чл. 557. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

на предузетнике, као и на друге привредne субјекте.⁵ Правила повезивања друштава примењују се сходно на остале привредne субјекте, с тим што су начини повезивања ограничени, јер је немогуће стећи капитал учешће у предузетнику.

Концентрација учесника на тржишту⁶ има два облика: статусна промена (спајање или припајање)⁷ или повезивање (контрола над другим учесником или више учесника на тржишту).⁸ Повезани учесници на тржишту су учесници на тржишту који су у односу субординације, тако да један или више њих контролишу другог или више њих.⁹

Контрола је моћ, односно могућност одлучујућег утицаја на пословање. Четири главна основа контроле су: статус контролног члана, имовинска права према контролисаном, уговор или пословна пракса.¹⁰ Чини се да оваква дефиниција повезивања учесника на тржишту знатно проширује појам повезивања друштава, јер по њој начини повезивања више нису само капитал учешће и уговор, већ и имовинска права према контролисаном учеснику као и пословна пракса. Међутим, тим имовинским правима, односно пословном праксом успева се издејствовати уговор са слабијим учесником на тржишту. Слабији учесник бива принуђен прихватити уговор о повезивању субординацијом и потчињава се јачем учеснику. Уговор је можда закључен под принудом, усмено или писано, речима или конклюдентним радњама, али је и даље уговор. Концентрација учесника на тржишту је дозвољена, осим ако би значајно ограничила, нарушила или спречила конкуренцију.¹¹

2.1.1. Проблеми неправилног дефинисања

У литератури и у законима се наилази на нејасне дефиниције, као и на дескрипције које садрже неспојиве ознаке.¹² Контрадикторне правне норме

---

⁵ Чл. 1. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

⁶ Закон о заштити конкуренције дефинише учесника на тржишту као свако физичко и правно лице које учествује у промету роба, односно услуга независно од свог правног статуса. То је прилично шири појам од привредног друштва, али би се могао изједначити са појмом привредног субјекта.

⁷ Чл. 486. и 487. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

⁸ Чл. 17. Закона о заштити конкуренције, *Службени гласник РС*, 51/2009.

⁹ Закон о заштити конкуренције познаје само повезивање субординацијом, што је знатан недостатак.

¹⁰ Чл. 5. Закона о заштити конкуренције, *Службени гласник РС*, 51/2009.

¹¹ Чл. 19. Закона о заштити конкуренције, *Службени гласник РС*, 51/2009.

¹² Дефиниција је суд у коме се одређују битне ознаке једног појма (навођењем најближег рода и врсне разлике), док је дескрипција суд у коме се одређују ознаке једног појма без одређења њиховог односа.

нужно воде у парадокс.¹³ Зато треба тежити усвајању општих дефиниција, а ако консензуса нема, треба користити прескриптивно дефинисање, и притом остати доследан (Петровић, 2007: 123).

Треба стално водити рачуна о значењу које се придаје терминима из ове области. Лоше дефинисање појма повезивања друштава води само неразумевању. Не поседује се појам о групи друштава, те се у пракси не умеју препознати ни она ни њен облик.

2.1.2. Правни институти блиски повезивању привредних друштава

Правни институт повезивања друштава треба разликовати од института промене правне форме и института статусне промене. Промена правне форме јесте прелаз привредног друштва из једне правне форме у другу правну форму без промене његовог правног субјективитета, а ради адаптације привредним условима.¹⁴ Циљ је оптимализација привређивања, а као крајњи циљ увек стоји добит. Статусна промена је пренос имовине и обавеза с једног привредног друштва (друштво преносилац) на друго (друштво стицалац), а чији чланови у друштву стицаоцу стичу уделе, односно акције.¹⁵ Основно начело статусне промене јесте сразмера замене удела, односно акција.

Важан институт англосаксонског права јесте trust.¹⁶ Он се састоји у поверавању неког добра уз обавезу да се дато добро чува и користи за рачун корисника. Страна која поверава је trustor, а страна којој је поверено добро је trustee (Круљ, 1978: 143). У привредном праву trust је поверавање акција с тим да се преноси само право управљања над акционарским друштвом, а у замену за сертификате учешћа у новим заједничким хартијама које се налазе у рукама trustee (Ђуровић, 1977: 25). Учешћа једног друштва у другим друштвима нису била дозвољена до пред крај XIX века, што је погодновало развоју trusta (Круљ, 1978: 143).

---

¹³ Швајцарски закон даје право јединственој управи да поступа у интересу групе друштава, али истовремено захтева од управа свих повезаних друштава да руководе својим друштвима у сопственом интересу (Haftung im Konzern, 2000: 97).

¹⁴ Чл. 478. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

¹⁵ Чл. 483. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

¹⁶ Аналогни институт trustу је фидуцијарни правни посао.

2.2. Особине, предности и мане повезивања друштава

2.2.1. Особине повезивања друштава

Особине групе друштава су: настанак разграновањем, важност управљања друштвима, тежња мултинационалности, тежња монополу, привредна надмоћ (Ђуровић, 1977: 50).

Разграновање друштва, на државном и међународном нивоу, последица је проналажења нових метода за повећање рентабилности. Неке анкете у развијеним земљама Запада су показале да при развијенијој аутоматизацији и примени компјутерских система најрентабилније послују предузећа са 2.500–3.000 радника. Друштво се стога не спаја са другим друштвима, нити их апсорбује; оно сада „расте, ројећи се“ (Круљ, 1978: 76).

Јединствена управа одлучује само о битним питањима, постављајући оквире деловања зависних друштава, те се тиме намеће као легислатива групе друштава. Одлучивање јединствене управе поглавито се своди на ревизију одлука које су донела руководства повезаних друштава (Сукијасовић, 1981: 74).

Са становишта правне регулативе групе друштава важна су три питања: управљање, одговорност и рачуноводство (*Haftung im Konzern*, 2000: 92). Проблем управљања се односи на границе задирања јединствене управе у пословање повезаних друштава. Питање одговорности на нивоу групе друштава упућује на институт пробијања правне личности¹⁷ (Васиљевић, 2011: 73, 509). Пошто је рачуноводство питање које највише тангира јавни интерес, најчешће је оно једино регулисано.¹⁸ Трансакције између повезаних друштава су тешке за утврђивање, те се у пореском законодавству њима посвећује већа пажња (Љутић, 2013: 51).

Циљ групе друштава, у крајњој линији, је добит. Првобитни циљ повезивања био је прилагођавање производње захтевима тржишта, али је тежња за добити стално изнова преовладала (Ђуровић, 1977: 50). Занемарујући испрва важне захтеве потрошње, стремљење групе друштава постаје монопол.

2.2.2. Предности и мане повезивања друштава

Предности повезивања друштава огледају се у повећању капацитета, неповећању пореза, смањењу ризика, ефикаснијем управљању и доминацији на тржишту (Васиљевић, 2011: 494). Мане повезивања друштава огледају

¹⁷ Чл. 18. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

¹⁸ У швајцарском законодавству група друштава треба да има заједнички рачун, као да сва повезана друштва чине један привредни субјект.

се у испреплетености интереса. Предности и мане повезивања сагледавају се у компарацији са предностима и манама фузије привредних друштава.

Најзначајнија предност јесте јачање привредних капацитета. Удруживањем снага се може више, а удруживањем знања може се и боље. Група друштава је у стању да одговори и најтежим захтевима тржишта, и да повезаним друштвима обезбеди опстанак и развој.

У погледу пореза предност се састоји у томе да су повезана друштва, као самостална привредна друштва, самостални порески обвезници, те ће се висина пореза утврђивати с обзиром на критеријуме који се односе посебно на свако од њих. Најчешће ће се десити да је свако друштво, сем можда матичног, мало или средње друштво, а да су она извршила фузију била би велико друштво.

Међусобна подела ризика пословања јесте значајна предност. Уколико једно повезано друштво буде имало проблема, прискочиће у помоћ остала повезана друштва.

Предност јединственог управљања јесте економично и ефикасно одлучивање. Мања група људи брже резимира околности и нема потребе за сталним мирењем небитних супротних интереса. Тиме се остварује прилагођавање групе друштава тржишту.

У вези са доминацијом предност значи да повезана друштва стичу могућност да владају на тржишту. Слобода конкуренције нарочито је угрожена од хоризонталних повезивања друштава која највећом мером прете постанком монопола. Зато се врсте повезивања привредних друштава имају разматрати у светлу заштите конкуренције.

Мана повезивања друштава јесу различити интереси. На нивоу привредног друштва шаренолики интереси егзистирају као интереси чланова, запослених, управе, привредног друштва и јавни интерес. На нивоу повезивања привредних друштава ова различитост интереса се мултиплицира, а формира се још један, обједињавајући и усмеравајући интерес групе.

3. ВРСТЕ ПОВЕЗИВАЊА ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА

3.1. Повезивање друштава према начину

С обзиром на начин повезивања постоје три врсте повезивања привредних друштава: капиталом, уговором и мешовито. Повезивање капиталом је облик повезивања где привредна друштва имају у својој имовини акције или уделе других друштава. Повезивање уговором је облик повезивања где привредна друштва имају уговор о повезивању. Мешовито повезивање је облик

повезивања где привредна друштва имају у својој имовини акције или уделе других привредних друштава, као и уговор о повезивању међу собом.

3.1.1. Особине повезивања капиталом

Привредна друштва се капиталом повезују путем филијације (оснивање друштава) или адопције (куповина акција или удела постојећих друштава) (Ђуровић, 1977: 28). Акције и удели се могу куповати на два начина: од постојећих чланова или при повећању основног капитала (Васиљевић, 2011: 498). Повезивање капиталом је нужно повезивање субординацијом.

Англосаксонска доктрина за постојање повезивања капиталом тражи да матично друштво има моћ да делотворно одређује понашање зависног друштва, што је могуће са око 25 % капитал учешћа. Европска доктрина захтева да матично друштво има право располагања имовином и контроле пословања потчињеног друштва, а то значи поседовање више од 50 % капитал учешћа (Сукијасовић, 1981: 63).

3.1.2. Особине повезивања уговором

Повезивање уговором или мешовито може бити повезивање координацијом или субординацијом. Уговор о повезивању субординацијом је уговор о контроли и управљању.¹⁹ Матично друштво има право да даје обавезујућа упутства, руководећи се интересима групе. Директори матичног друштва имају посебне дужности и према зависном друштву. Уговор о повезивању координацијом је неименовани уговор.²⁰ Као неименовани овај уговор захтева много обимније регулисање односа.

3.2. Повезивање друштава према делатности

С обзиром на предмет пословања, односно с обзиром на делатност постоје три врсте повезивања привредних друштава: вертикално, хоризонтално и мешовито (конгломерати). Вертикално повезивање јесте облик повезивања друштава где повезана привредна друштва обављају различиту делатност у једном репродукционом ланцу, док код хоризонталног повезивања повезана друштва обављају исту делатност у једном репродукционом ланцу. Мешовито повезивање јесте облик повезивања друштава где се повезују привредна друштва која обављају и исту и различиту делатност у репродукционом процесу.

¹⁹ Чл. 554–566. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

²⁰ Чл. 554. ст. 2. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

3.3. Повезивање друштава према територијалном критеријуму

С обзиром на територијални критеријум постоје две врсте повезивања: национално и мултинационално. Критеријум ове поделе може бити стварно седиште, припадност или место оснивања друштава.²¹ Национално повезивање је облик повезивања где сва повезана друштва имају стварно седиште на територији једне државе, за разлику од мултинационалног повезивања где повезана друштва имају стварна седишта на територијама више држава. Међународно рачвање омогућава да филијала ужива ону царинску и другу заштиту која је намења домаћим друштвима (Ђуровић, 1977: 29).

3.3.1. Мултинационална компанија

Мултинационална компанија²² је снажна економска група привредних друштава и других јединица различитог држављанства која, обједињена везама заједничког власништва и уговорима, а на темељу интеграције капитала, рада и технологије, опслужује светско тржиште у складу са пословном стратегијом јединствене управе (Сукијасовић, 1981: 41). Три проблема отежавају дефинисање мултинационалне компаније. Прво, готово свако пословање у иностранству назива се мултинационалним. Друго, национално право бројних држава заостаје за економском стварношћу. Треће, не познају сва законодавства групу друштава (Сукијасовић, 1981: 34). Мултинационалне компаније су се развиле из трустова, картела и концерна и постале носиоци процеса глобализације (Ђуровић, 1977: 70). Њихов развој води интернационализацији повезивања друштава, које би имало две фазе: регистровање код ОУН и закључење универзалног међународног уговора (Сукијасовић, 1981: 179).

3.3.2. Транснационална компанија

Док код мултинационалне компаније оснивачки капитал води порекло из више држава, код транснационалне компаније оснивачки капитал потиче из једне државе (Ћирић, 2010: 470). Дакле, мултинационална компанија настаје адопцијом, а транснационална филијацијом.

---

²¹ Стварно седиште је место где друштво обавља главну делатност или одакле се управља друштвом. По закону о привредним друштвима седиште је место на територији Републике Србије из кога се управља пословањем друштва и које је као такво одређено оснивачким актом или одлуком скупштине.

²² Термин „компанија“ је синоним за „привредно друштво“. Међутим, овде означава групу друштава.

3.4. Повезивање друштава према односу

С обзиром на однос постоје три врсте повезивања привредних друштава: субординацијом, координацијом и мешовито. Повезивање субординацијом²³ је облик повезивања где је однос међу повезаним друштвима однос субординације. Одлучује матично друштво, односно управа матичног друштва, а извршава зависно друштво. Повезивање координацијом је облик повезивања где је однос међу повезаним друштвима однос координације. Одлучују сва повезана друштва, прецизније речено, одлучује новостворена јединствена управа, састављена од представника управа свих повезаних друштава, а извршавају сва повезана друштва. Нема матичног ни контролисаног друштва. Иако координација није ретка у привредном животу, ипак се под термином „повезивање друштава“ најчешће подразумева субординација. Мешовито повезивање је облик повезивања где је однос између неких повезаних друштава однос субординације, а између других однос координације.²⁴

3.4.1. Проблеми поделе повезивања друштава према односу

Критеријум за разликовање односа субординације и координације некад није довољно прецизан. С једне стране, код конзорцијума, евентуално и код картела, постоји друштво-пилот, као координатор, које се нуди као квазиматично друштво. С друге стране, могуће је да зависна друштва имају утицај, некад правни, некад фактички, на матично друштво.

Треба разликовати филијале и огранке. Филијала је зависно друштво. Она, као и свако привредно друштво јесте правно лице. Сам појам филијале упућује на чињеницу да она постоји само у повезивању субординацијом. Огранак привредног друштва је издвојени организациони део привредног друштва преко кога друштво обавља делатност.²⁵ Огранак није правно лице. И матица и филијала могу имати огранке.

---

²³ У литератури се могу срести и други термини за повезивање субординацијом: повезивање (група) с елементом субординације, повезивање-субординација, субординирајуће повезивање. Исто важи за повезивање координацијом. Одређење повезивања субординацијом као вертикалног повезивања, а повезивања координацијом као хоризонталног повезивања, је грешка, јер се меша са поделом повезивања друштава према делатности.

²⁴ Пример: друштво А је повезано координацијом са друштвом Б, а друштво Б има зависно друштво В. Сада је и друштво А матично друштво друштву В. Друштво В је њихова права заједничка филијала.

²⁵ Чл. 567. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

3.4.2. „Заједничка филијала“

Поставља се питање да ли је могуће више матичних друштава у једној групи друштава. Као одговор на ово питање нуди се „заједничка филијала“ (Миленовић, 2006: 471). У разматрању заједничке филијале треба имати у виду разлику између повезиваних друштава, повезаних лица и чланова друштва који су закључили уговор у вези са друштвом (уговор чланова).²⁶

Заједничка филијала јесте друштво чију су управу заједно формирали два или више друштава као његови чланови.²⁷ Правило је да контролни чланови,²⁸ као чланови који имају већинско учешће, одређују уговором управу за заједничку филијалу.

Ако ти контролни чланови нису повезана друштва онда је управа сваког од друштава различита, те се не може говорити о повезивању друштава. Тада постоји неправна заједничка филијала. Ако би ти контролни чланови били повезана друштва онда би њихова јединствена управа истовремено била управа заједничке филијале. Тада би постојала група друштава. Тада постоји права заједничка филијала.

Иначе, није тачно да су привредна друштва повезана кад год су чланови другог привредног друштва. Она то нису нужно ни када имају једнака капитал учешћа, чак ни када су једини чланови другог друштва. Нема групе друштава без јединствене управе.

3.4.3. Повезивање субординацијом према циљу

С обзиром на циљ постоје две врсте повезивања субординацијом:²⁹ ради контроле и ради пласмана. Повезивање субординацијом ради контроле је група друштава где матично друштво има за циљ трајно управљање и финансирање зависних друштава. Повезивање субординацијом ради пласмана је група друштава где матично друштво има за циљ да капитал учешће у облику хартија од вредности пласира на тржиште у оптималном тренутку, дакле, привремено управљање зависним друштвима. Уколико је циљ групе пласман, постоји одступање од особине да је матичном друштву важно управљање филијалама.

²⁶ Чл. 15. и 62. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

²⁷ Из дефиниције произилази да термин „заједничка филијала“ није добар, јер филијала постоји код повезивања субординацијом, док код заједничке филијале нема нужно повезивања друштава. Ипак, контролни чланови заједно управљају једним друштвом, отуда оправдање за изабрани термин.

²⁸ Чл. 62. ст. 6. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

²⁹ Ова подела се у литератури врши код холдинга, јер је сам циљ пласирања сопственог капитал учешћа својственији природи холдинга, мада се ова подела уистину може односити и на матично друштво концерна. Зато се, по правилу, говори о холдингу за управљање и холдингу за пласмане.

4. КАПИТАЛ УЧЕШЋЕ

Капитал учешће јесте поседовање акција или удела у другом друштву.³⁰ Висина капитал учешћа се најчешће изражава у процентима (Миленовић, 2006: 469).

4.1. Прагови капитал учешћа

Праг капитал учешћа јесте проценат акција или удела који даје право на управљање у одређеном обиму.³¹ Постоји неколико прагова учешћа, које некад прецизира законодавац. Капитал учешће од 50 % даје право на редовну контролу, 66 % даје право на важнију контролу, док 75 % даје право на апсолутну контролу, тако да ниједан члан не може блокирати одлуку. Право на преузимање стиче се са 90 % капитал учешћа. Поседовање 100 % капитал учешћа значи да је зависно друштво једночлано.

25 % капитал учешћа даје фактичку могућност за контролу, која се може постићи чак са 10 % капитал учешћа. Разлог томе су дисперзија интереса, која онемогућава консензус, негласање, које изражава искључиви интерес чланова за дивидендом, и либералност одлучивања, која се огледа у правилу обичне већине за одлучивање. Акције без права гласа су додатни разлог који ствара услове за редовну контролу.

4.2. Системи капитал учешћа

Систем капитал учешћа је група друштава с елементом субординације настала путем капитал учешћа или мешовито.³² Степен у систему капитал учешћа је скуп друштава у коме капитал учешће има други скуп друштава, при чему важе два правила: припадност степену је искључива и припадност

---

³⁰ Посредно капитал учешће је поседовање акција или удела преко трећег лица које оно стиче у своје име, а за рачун другог. Постоји став да је поседовање акција или удела у другом друштву, а за рачун тог другог друштва, такође, посредно капитал учешће (Васиљевић, 2011: 499).

³¹ Притом важи претпоставка да одређено капитал учешће носи и сразмеран број гласова, односно да је проценат поседованих акција или удела једнак проценту гласачких права у друштву.

³² Систем капитал учешћа се дефинише у ужем смислу, јер његово одређење независно од повезивања субординацијом има научно оправдање само код циркуларног система. Систем капитал учешћа у ширем смислу је скуп друштава која међу собом имају бар једносмерно капитал учешће. Дакле, чим једно друштво поседује макар једну акцију у другом, она би чинила систем, а то је безначајно. Важна је само ситуација кад се двосмерним капитал учешћем ствара фиктивни капитал, независно од тога да ли су, и ако јесу, како су друштва повезана.

претходном степену је јача.³³ Непосредно следећи (потоњи) степен је скуп друштава у коме капитал учешће има непосредно претходни степен.³⁴ Први степен је скуп друштава у коме матично друштво има капитал учешће.³⁵

С обзиром на број степена постоје два система капитал учешћа: једностепени (непосредни) и вишестепени (посредни). Непосредни систем је систем где постоји један степен. Матично друштво има капитал учешће у свим зависним друштвима. Посредни систем је систем где постоји више степена. Матично друштво има капитал учешће у једном или више зависних друштава, с тим да она имају капитал учешћа у другим зависним друштвима, и тако редом.³⁶

С обзиром на смер капитал учешћа постоје два система капитал учешћа: једносмерни и двосмерни. Једносмерни систем је систем где ниједно од потоњих друштава нема капитал учешће ни у једном од претходних друштава. Двосмерни систем је систем где потоња друштва имају капитал учешће у претходним друштвима. Дакле, најмање једно потоње друштво има капитал учешће у најмање једном претходном друштву.

С обзиром на постојање капитал учешћа у матичном друштву постоје два двосмерна система: прави и неправи. Прави двосмерни систем је систем где било који потоњи степен има капитал учешће у било којем претходном степену. Неправи двосмерни систем је систем где било који степен има капитал учешће у матичном друштву.³⁷

У литератури постоје посебни термини за поједине врсте система капитал учешћа. Једностепени и једносмерни систем капитал учешћа је радијални, вишестепени и једносмерни је пирамидални, једностепени и двосмерни је узајамни, вишестепени и двосмерни је циркуларни.³⁸

---

³³ Пример: ако друштво А има у друштву Б, а Б у друштву В, а В у друштвима Б и Г капитал учешће, онда Г чини трећи степен, а Б други степен. Ако касније Б стекне капитал учешће у Г, друштво Г постаје други степен система, заједно са друштвом В.

³⁴ Други (трећи, четврти...) степен је скуп друштава у коме први (други, трећи...) степен има капитал учешће.

³⁵ Први степен је следећи само матичном друштву. Матично друштво не чини степен.

³⁶ Постојање капитал учешћа у оквиру истог степена не утиче на суштину ни непосредног ни посредног система. Пример: Друштво А има у друштвима Б и В, а друштво Б у друштву В капитал учешће.

³⁷ Непосредни двосмерни систем је нужно неправи.

³⁸ Строго узевши, сваки двосмерни систем капитал учешћа је циркуларни.

4.3. Фиктивни капитал

Проблем двосмерног капитал учешћа огледа се у фиктивном капиталу³⁹ (Васиљевић, 2011: 500). У капитал једног друштва урачунавају се и вредности акција или удела које оно поседује у другом друштву. Али при двосмерном капитал учешћу нема подлоге у имовини за све или део тих акција и удела. Фиктивни капитал (укупни) једнак је производу вредности најмањег капитал учешћа и броја друштава у кругу капитал учешћа.⁴⁰ Фиктивни капитал по друштву (појединачни) једнак је вредности најмањег капитал учешћа у кругу капитал учешћа. Проблем се налази у чињеници да друштво није откупило акције или уделе које друго друштво има у њему, него је купило акције или уделе у том друштву. Стога се фиктивни капитал ваља посматрати у вези са институтима компензације и асигнације. Акција, премда корпоративна хартија од вредности, јесте у суштини хартија од вредности у којој је инкорпорисано одређено потраживање према издаваоцу. Принципијелно ова потраживања би могла да се пребију код узајамног капитал учешћа непосредно, а код циркуларног уз асигнацију. Али егзистирају као део имовине и њихова вредност је део капитала, премда је фиктиван онај део који би пребијањем нестао. Фиктивни капитал је део капитала друштава, која чине круг капитал учешћа, који изражава вредност акција или удела који би могли да се пребију.

Поред фиктивног капитала, може се размотрити још једна вредност. Назваћемо је „други фиктивни капитал“. Она је једнака збиру производа капитал учешћа једног друштва и вредности акција или удела истог тог друштва које је купило друго друштво, и обрнуто.⁴¹

Делимично решење проблема фиктивног капитала је лимитирање капитал учешћа. Контролисано друштво може да има капитал учешће у матичном друштву до нивоа значајног капитал учешћа (било непосредно, било посредно)⁴² (Васиљевић, 2011: 502).

---

³⁹ Круг капитал учешћа је скуп друштава која међусобно имају двосмерно капитал учешће. Ако друштво А има у друштву Б, Б у А и В, а В у А онда један круг капитал учешћа чине А и Б, а други А, Б и В.

⁴⁰ Пример: друштво А има 90.000 евра капитал, а друштво Б има 30.000 евра капитал. У првој фази А купи акције/улоге у Б у вредности 20.000 евра. А сад и даље има 90.000 евра капитал (70.000 у кешу, 20.000 у акцијама/улозима), а Б има 50.000 евра. У другој фази Б купи акције/улоге у А у вредности 10.000 евра. А сад има 100.000 евра (80.000 у кешу, 20.000 у акцијама/уделима), а Б 50.000 евра (40.000 у кешу, 10.000 у акцијама/уделима). Значи: капитал учешће А у Б је 40%, а Б у А је 10%. Фиктивни капитал износи: 2×10.000 евра (као вредност најмањег капитал учешћа) = 20.000 евра. Јер за 20.000 евра у акцијама/улозима нема имовинске подлоге ни у једном друштву.

⁴¹ Исти пример: „Други фиктивни капитал“ износи: $40\% \times 10.000$ евра + $10\% \times 20.000$ евра = 4.000 евра + 2.000 евра = 6.000 евра. У економији можда постоји други термин за ову вредност. То не мења суштину.

⁴² Чл. 553. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

5. ПОВЕЗИВАЊЕ СУБОРДИНАЦИЈОМ

С обзиром на делатност матичног друштва постоје две врсте повезивања субординацијом: концерн и холдинг.⁴³ Повезивање субординацијом може бити повезивање капиталом, уговором или мешовито. Управа групе са елементом субординације је управа матичног друштва.

5.1. Концерн

Концерн је дефинисан у Закону о привредним друштвима као повезивање друштава код којег контролно друштво поред управљања друштвима обавља и друге делатности.⁴⁴ Из дефиниције јасно следи да се ради о повезивању субординацијом, јер постоји контролно друштво. Ипак, већ у следећем ставу наводи се као врста концерна група са односима равноправности, односно повезивање координацијом. Законодавац тиме противречи самом себи. Због овакве противречности, као и због чињенице да концерн најчешће бива супротстављен холдингу као супротној врсти повезивања, концерн треба дефинисати као повезивање субординацијом, односно прихватити уже значење. Тиме се јасно и разликују концерн и група друштава, која је шири појам. Такво тумачење не би штетило смислу закона, премда је законодавац покушао да употреби концерн као синоним за групу друштава, јер се у самом закону код врста повезивања и наводи група друштава, заједно са концерном, као и зато што се код регулисања групе са односима равноправности не помиње термин „концерн“, него само „група друштава“.

Концерн је повезивање субординацијом на основу капитала, уговора или и капитала и уговора где матично друштво обавља одговарајућу привредну делатност. Јединствено управљање се најчешће остварује од стране управног одбора матичног друштва.

У литератури и упоредном законодавству наилази се на схватање концерна у ширем смислу, те самим тим и концерна са елементом једнакости (Круљ, 1978: 108).

5.2. Холдинг

Холдинг је повезивање субординацијом на основу капитала, уговора или и капитала и уговора где матично друштво за своју искључиву делатност има управљање и финансирање зависних друштава. Пирамидални

⁴³ Чл. 550. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

⁴⁴ Чл. 551. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

систем капитал учешћа омогућава да се са релативно мало средстава управља великим бројем зависних друштава.

Чисти холдинг је холдинг где матично друштво има искључиво функцију управљања и финансирања зависних друштава. У литератури се налази на термин „мешовити холдинг“, премда се ради о концерну, јер матично друштво обавља одређену привредну делатност. Патентни холдинг је холдинг где матично друштво јесте носилац права интелектуалне својине, најчешће патента и know-how. Финансијски холдинг је холдинг где је функција финансирања доминантна (Ђирић, 2010: 484). Ова подела је отворена.

6. ПОВЕЗИВАЊЕ КООРДИНАЦИЈОМ

Критеријум поделе повезивања координацијом треба да буде повезан са конкуренцијом на тржишту.⁴⁵ С обзиром на односе који су регулисани уговором о повезивању постоје две врсте повезивања координацијом: картел и конзорцијум. Повезивање координацијом може бити повезивање уговором или мешовито.⁴⁶ Управа групе са елементом координације је управа састављена од представника управа повезаних друштава.⁴⁷

6.1. Картел

Картел је облик повезивања координацијом где су регулисани и унутрашњи и спољни односи повезаних друштава. Картел је удружење произвођача који су међу собом уговорили одређена ограничења слободне конкуренције (Bonikowsky, 1906: 1), односно удружење настало уговором са главним циљем да монополистички утиче на повећање цена (Ђуровић, 1977: 31). Три су функције картела: искључење конкуренције; изједначење услова набавке, производње и продаје; рационализација производње (Ђуровић, 1977: 34).

⁴⁵ Делатност, трајање, обим контроле као критеријуми не одговарају суштини поделе и непрецизни су.

⁴⁶ Закон о привредним друштвима у чл. 550. познаје само концерн, холдинг и друштва са узајамним учешћем. Ипак чл. 551. и 554. јасно указују на могућност образовања групе координацијом.

⁴⁷ У литератури се среће став да повезивање координацијом не представља групу друштава, већ њихово груписање при чему нема јединствене управе, већ повезана друштва само заједнички иступају на тржишту (Круљ, 1978: 8). Ипак, то што је јединствена управа при повезивању координацијом невидљивија и несталнија не значи да је мање моћна. Уосталом, и управа матичног друштва одлучује о најбитнијем, прелуштајући споредно управама филијала (Сукијасовић, 1981: 74).

Уговором о картелу одређени су услови пословања, који су потпуно или највећим делом једнаки за свако повезано друштво. На нивоу групе постоји уговор по приступу⁴⁸ који ће повезана друштва примењивати при склапању правних послова са трећим лицима.

Картел се најчешће образује хоризонтално, тако што се мала друштва повезују ради одбране од моћнијег конкурента. То редовно води настанку монопола. Аутсајдери су предузећа која нису ступила у картел или су се одметнула од њега (Ђуровић, 1977: 37). Захваљујући својој изванредној правној прилагодљивости, а уз то што је и најбитније постојању толеранције и „разумевања“ од стране влада, извршних органа и судства, картели су се одржали и развили у мултинационалне компаније (Ђуровић, 1977: 38).

За изучавање картела пресудан је однос између картела и велепродаје. Средиште политике картела је одређење цене. За велепродају није битна политика цена картела, већ предузете мере да се та политика цена оствари (Bonikowsky, 1906: 5). Предности картела леже у томе да међутрговина, као трговина од произвођача до крајњег потрошача, бива избачена где је прекомерна (Bonikowsky, 1906: 7). Велепродаја, пре владалац производне привреде, постаје њен слуга.

6.2. Конзорцијум

Конзорцијум је повезивање координацијом где су регулисани само унутрашњи односи повезаних друштава. Најчешће је циљ конзорцијума остварење инвестиционог подухвата (велики јавни радови, изградња фабрика, путева, нафтовода...).

Уговором о конзорцијуму је извршена подела рада у циљу испуњења неког уговора, док услови пословања остају небитни. На нивоу групе не постоји уговор по приступу, те свако повезано друштво самостално одређује услове под којима ће склапати правне послове са трећим лицима.

Друштво пилот је повезано друштво које има улогу координатора и које представља конзорцијум пред наручиоцем посла. Оно заступа конзорцијум при закључењу уговора као и током његовог остварења. Најчешће се предвиђа солидарна одговорност чланова према наручиоцу и регулише међусобни регрес⁴⁹ (Васиљевић, 2011: 515).

Јединствена управа у конзорцијуму је најслабија и најневидљивија. Она представља законодавца конзорцијума, те најчешће егзистира само

---

⁴⁸ У литератури се некад прави разлика између уговора по приступу, формуларног уговора, типског уговора и општих услова пословања, а некад се изједначавају.

⁴⁹ Солидарна одговорност прописана је и ст. 3. чл. 640. Закона о облигационим односима код клаузуле „кључ у руке“.

у тренутку закључења уговора о конзорцијуму, док остварење циља конзорцијума препушта управи друштва-пилота. Управа пилот-друштва, која представља владу конзорцијума, одлучује саобразно захтевима извршења посла, а уколико штогод искрсне, јединствена управа се састаје ради превазилажења проблема.

С обзиром на циљ постоји шест врста конзорцијума: кредитни, ефектни, инвестициони, продајни, набавни, оснивачки. Кредитни конзорцијум оснивају најчешће банке ради заједничког давања обимнијих кредита држави или привредним друштвима, док ефективни има за циљ пласирање хартија од вредности. Инвестициони конзорцијум се оснива ради извођења инвестиционих радова, продајни ради извршења обимније поруџбине, набавни ради заједничке набавке. Оснивачки конзорцијум за циљ има оснивање нових друштава (*Правна енциклопедија*, 1989: 661).

Конзорцијум је *ad hoc* повезивање друштава, што значи да се за сваки подухват ствара посебан конзорцијум, а његови чланови варирају зависно од врсте подухвата. У Немачкој и Аустрији се назива „друштвом“ за појединачни посао (*Gelegenheitsgesellschaft*).

6.3. Правни институти блиски повезивању координацијом

Тренутно удружење је повезивање уговором у циљу остварења одређеног инвестиционог подухвата, при чему постоји друштво-пилот. Оно је, у суштини, врста конзорцијума. Уговор *joint venture* је уговор о остварењу одређеног заједничког, инвестиционог подухвата. И ово повезивање јесте посебна врста конзорцијума.

Подуговарање је уговарање од стране извршиоца радова са трећим лицем, као подуговарача, ради преноса извршења радова, делимично или у потпуности. Подуговарање представља правну везу између привредних друштава (Васиљевић, 2011: 510). Али ни у ком случају није повезивање друштава, јер нема стварања јединствене управе која би одлучивала о пословању тих привредних друштава.

Пословно удружење је правно лице које оснивају два или више привредних друштава или предузетника ради постизања заједничких интереса, али никако у циљу стицања добити.⁵⁰ Оно није група друштава из три разлога. Прво, нема јединствене управе, која је срж групе друштава, а која би одлучивала о пословању чланова групе. Друго, иако постоје органи пословног удружења, њихове надлежности ограничене су на делатност чији циљ никако није стицање добити. Треће, пословно удружење је правно

⁵⁰ Чл. 578. Закона о привредним друштвима, *Службени гласник РС*, 36/2011.

лице, док групи друштава није признат правни субјективитет. Трећи разлог није пресудан. Чланови одговарају на начин одређен статутом. Сходно се примењују норме о друштву са ограниченом одговорношћу. Нема нарочити успех (Васиљевић, 2011: 513).

ЗАКЉУЧАК

Повезивање привредних друштава неминовно има велики значај. Као што се и људи удружују да би остварили своје циљеве сигурније, економичније и ефикасније, тако се удружују и привредни субјекти ради остварења сопственог циља: добити. У сплету разноврсних интереса у привреди треба посветити довољно пажње правној регулативи повезивања друштава, превасходно ради очувања слободе конкуренције. На девету директиву ЕУ о групама друштава још увек се чека. Њено усвајање обезбедило би хармонизацију правне регулативе повезивања друштава. Упркос недостацима правне регулативе група друштава добро функционише, превасходно захваљујући законској регулативи прагова капитал учешћа као и детаљној уговорној регулативи међусобних односа повезаних друштава. При томе се не сме занемарити да свака веза између привредних друштава не подразумева нужно њихово повезивање, а притом треба стално изнова водити рачуна о различитим значењима која се приписују терминима у овој области ради избегавања нејасноћа.

Група друштава као гипка концентрација друштава са великим привредним потенцијалима, предностима на пољу пореза и ризика, са надмоћи на тржишту и испреплетеношћу различитих интереса који се настоје усагласити, представља веома важну организацију, која сасвим јасно показује своја стремљења ка превазилажењу националних граница и стварању светског тржишта. Њено потпуније проучавање је увек оправдано!

ЛИТЕРАТУРА

- Bonikowsky, H. (1906). *Der Einfluss der industriellen Kartelle auf den Handel in Deutschland*. Jena.
- Васиљевић, М. (2011). *Компанијско право*. Београд.
- Ђуровић, Р. (1977). *Мултинационалне компаније*. Београд.
- Круљ, В. (1978). *Правни режим и облици концентрација у привреди*. Београд.
- Љутић, И. (2013). *Правна контрола транснационалних компанија*. Ниш.
- Миленовић, Д. (2006). *Субјектни привредног права*. Ниш.
- Сукијасовић, М. (1981). *Мултинационално предузеће*. Београд.

Петровић, Г. (2007). *Логика*. Београд.

Правна енциклопедија (1989) Београд: Савремена администрација

Ђирић, А. (2010). *Међународно трговинско право, Ойшџи део*. Ниш.

Forstmoser, P. (2000) Haftung im Konzern. Stuttgart.

Правни прописи

Закон о привредним друштвима

Закон о заштити конкуренције

Закон о облигационим односима

ASSOCIATION OF COMPANIES

Miloš Marković

Student

Faculty of law, University in Niš

S u m m a r y

This paper is dedicated to the determination of the most important concepts, so that it may serve for a further study and consideration of the creation, functioning, development and termination of the group of companies. Association of companies is defined, its characteristics are analyzed, its advantages and disadvantages emphasized. In particular are explained thresholds and systems of equity participation, and the problem of fictitious capital is set. The importance of distinguishing and recognizing the types of association of companies in practice is emphasized.

Keywords: group of companies, equity participation, fictitious capital, concern, holding, cartel, consortium

Prof. dr Hasiba Hrustić,
Centar za pravna i finansijska istraživanja, Beograd

OPOREZIVANJE PRIHODA PRAVNIH LICA – NEREZIDENATA U SRBIJI*

SAŽETAK: Poreski status primanja pravnih lica nerezidenata je važan, ne samo u cilju privlačenja stranih direktnih investicija i njegovog upoređenja sa oporezivanjem primanja rezidenata, već i radi borbe protiv štetne poreske konkurencije, što je jedna od obaveza koju je Srbija preuzela potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU. Eliminisanje štetne poreske konkurencije bi trebalo da se vrši na osnovu principa iz Kodeksa ponašanja za poslovna oporezivanja, usvojenog u EU još 1997. godine. Kodeks je sačinjen radi otkrivanja i sprečavanja mera u poreskim zakonodavstvima rezervisanih samo za nerezidente na način da im se obezbeđuje povoljniji poreski tretman.

Ključne reči: nerezident, porez po odbitku, stalna poslovna jedinica

PRAVNO LICE NEREZIDENTNI OBVEZNIK

Kategorija poreskog obveznika pravnog lica rezidenta i nerezidenta čija dobit, koju ostvari na teritoriji Republike Srbije i izvan nje, podleže oporezivanju, definisana je Zakonom o porezu na dobit pravnih lica.¹ Nerezidentni obveznik je pravno lice koje je osnovano i ima mesto stvarne uprave i kontrole van teritorije Republike Srbije (u daljem tekstu: Srbija), a dobit koju ostvari poslovanjem

---

* Rad je primljen: 13. 4. 2014. godine.

¹ Zakon o porezu na dobit pravnih lica, *Službeni glasnik RS*, br. 25/01, 80/02, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10, 101/11, 119/12, 47/13, 108/13; čl. 2, 3 i 3a.

preko stalne poslovne jedinice na teritoriji Srbije podleže oporezivanju, ukoliko međunarodnim ugovorom o izbegavanju dvostrukog oporezivanja koji se primenjuje u Srbiji nije drukčije uređeno. Stopa poreza na dobit pravnih lica je 15%.²

Stalna poslovna jedinica nerezidentnog obveznika

Stalna poslovna jedinica je svako stalno mesto poslovanja preko kojeg nerezidentni obveznik obavlja delatnost, a naročito:³

1. ogranak;
2. pogon;
3. predstavništvo;
4. mesto proizvodnje, fabrika ili radionica;
5. rudnik, kamenolom ili drugo mesto eksploatacije prirodnog bogatstva.

Stalnu poslovnu jedinicu predstavlja i stalno ili pokretno gradilište, građevinski ili montažni radovi, ako traju duže od šest meseci, i to:

- a) jedna od više izgradnji ili montaža koje se uporedno obavljaju, ili
- b) nekoliko izgradnji ili montaža koje se obavljaju bez prekida jedna za drugom.

Međutim, ukoliko je u međunarodnom ugovoru o izbegavanju dvostrukog oporezivanja koji se primenjuje u Srbiji, kao što je to, na primer, slučaj sa ugovorom sa Francuskom, Norveškom, Austrijom ili Kanadom, propisano da gradilište ili građevinski ili montažni radovi čine stalnu poslovnu jedinicu samo ako traju duže od dvanaest meseci, onda se primenjuju odredbe iz tog ugovora. Zato je u pogledu određivanja statusa stalne poslovne jedinice uvek neophodno proučiti ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja ukoliko je zaključen sa određenom zemljom kada se rešava konkretan slučaj.

Ako lice, zastupajući nerezidentnog obveznika, ima i vrši ovlašćenje da zaključuje poslovne ugovore u ime tog obveznika, smatra se da nerezidentni obveznik ima stalnu poslovnu jedinicu u pogledu poslova koje zastupnik vrši u ime obveznika.

Kada nerezidentni obveznik obavlja delatnost preko komisionara, brokera ili bilo kog drugog lica koje, u okviru vlastite delatnosti, posluje u svoje ime, a za račun obveznika, tada se ne smatra da postoji stalna poslovna jedinica. Stalnom poslovnom jedinicom ne smatra se ni:

1. držanje zaliha robe ili materijala koji pripadaju nerezidentnom obvezniku isključivo u svrhu skladištenja, prikazivanja ili isporuke, kao ni korišćenje prostorija za navedene svrhe;

---

² *Ibidem*, čl. 39.

³ *Ibidem*, čl. 4.

2. držanje zaliha robe ili materijala koji pripadaju nerezidentnom obvezniku isključivo u svrhu prerade u drugom preduzeću ili od strane preduzetnika;
3. držanje stalnog mesta poslovanja isključivo u svrhu nabavljanja robe ili prikupljanja informacija za potrebe nerezidentnog obveznika, kao ni obavljanje bilo koje druge aktivnosti pripremnog ili pomoćnog karaktera za potrebe nerezidentnog obveznika.

Nerezidentni obveznik koji obavlja delatnost u Srbiji poslovanjem preko stalne poslovne jedinice koja vodi poslovne knjige u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo (ogranak i drugi organizacioni delovi), oporezivu dobit utvrđuje u skladu sa Zakonom o porezu na dobit pravnih lica i podnosi za stalnu poslovnu jedinicu poreski bilans i poresku prijavu kao i poreski obveznik rezident.⁴

Ako stalna poslovna jedinica, preko koje nerezidentni obveznik obavlja delatnost, ne vodi poslovne knjige u skladu sa propisima kojima se uređuje računovodstvo i revizija, ipak je nerezidentni obveznik dužan da vodi u toj stalnoj poslovnoj jedinici evidenciju o svim podacima o prihodima i rashodima, kao i o drugim podacima od značaja za utvrđivanje dobiti koju ta jedinica ostvaruje poslovanjem na teritoriji Srbije. Nerezidentni obveznik dužan je da vodi navedenu evidenciju i da podnosi nadležnom poreskom organu poreski bilans i poresku prijavu ako delatnost na teritoriji Srbije obavlja preko stalne poslovne jedinice, čak i onda kada se ta jedinica saglasno međunarodnom ugovoru o izbegavanju dvostrukog oporezivanja ne smatra stalnom poslovnom jedinicom.

Kamata i pripadajući troškovi po osnovu zajma odobrenog stalnoj poslovnoj jedinici od strane njene nerezidentne centrale ne priznaju se kao rashod u poreskom bilansu stalne poslovne jedinice. Takođe, ni naknada po osnovu autorskog i srodnih prava i prava industrijske svojine, koju stalna poslovna jedinica isplaćuje svojoj nerezidentnoj centrali, ne priznaje se kao rashod u poreskom bilansu stalne poslovne jedinice.⁵

OBRAČUN POREZA PO ODBITKU NA PRIHODE NEREZIDENTA

Prema odredbi čl. 40. st. 1 Zakona o porezu na dobit pravnih lica (ZPDP), ukoliko određenim međunarodnim ugovorom o izbegavanju dvostrukog oporezivanja koji se primenjuje u Srbiji nije drukčije uređeno, porez na dobit po

---

⁴ Zakon o porezu na dobit pravnih lica, čl. 5.

⁵ *Ibidem*, čl. 20.

odbitku po stopi od 20 % obračunava se i plaća na prihode koje ostvari nerezidentni obveznik od rezidentnog pravnog lica po osnovu:

1) dividendi i udela u dobiti u pravnom licu, uključujući i imovinu koja se smatra dividendom koju ostvaruju članovi privrednog društva u likvidaciji a koja preostane posle podmirenja poverilaca (likvidacioni ostatak) iznad vrednosti uloženog kapitala (čl. 35. ZPDP);

2) naknada od autorskog i srodnih prava i prava industrijske svojine (u daljem tekstu: autorska naknada);

3) kamata;

4) naknada od zakupa i podzakupa nepokretnosti i pokretnih stvari na teritoriji Srbije.

Porez po odbitku na dividende i udele u dobiti

Obaveza plaćanja poreza po odbitku nastaje danom isplate dividende, a ne danom kada je doneta odluka o isplati dividende. Porez se plaća prilikom svake isplate dividende, nezavisno, od toga da li se dividenda isplaćuje u novcu ili u drugoj imovini privrednog društva.

Ako se dobit privrednog društva raspodeljuje za povećanje osnovnog kapitala (dodelom novih akcija u akcionarskom društvu, odnosno povećanjem udela u drugim privrednim društvima), vlasnici kapitala, u poreskom smislu, ne ostvaruju prihode od kapitala, pa se po tom osnovu ne obračunava i ne plaća porez po odbitku.

Kada se dobit raspodeljuje u toku godine (međudividenda), pri isplati međudividende nastaje obaveza plaćanja poreza po odbitku.

Osnovica poreza po odbitku je bruto prihod od dividende, što znači da je u bruto prihodu od dividende sadržan i iznos poreza po odbitku. Ako se dividenda utvrdi u neto iznosu, onda se osnovica za porez po odbitku (bruto prihod) utvrđuje tako što se utvrđeni neto iznos pomnoži koeficijentom za preračun koji zavisi od visine stope poreza po odbitku na dividende koja se u konkretnom slučaju primenjuje.

Ukoliko je međunarodnim ugovorom o izbegavanju dvostrukog oporezivanja određena niža stopa poreza po odbitku, onda se na prihode nerezidenta koji su rezidenti države ugovornice sa kojom je Srbija zaključila taj ugovor, primenjuje niža stopa iz ugovora. U zaključenim ugovorima o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, dividende se najčešće oporezuju u državi ugovornici čiji je rezident kompanija koja isplaćuje dividende, u skladu sa zakonima te države, ako je stvarni vlasnik dividende rezident druge države ugovornice, a razrezan porez ne može biti veći od:⁶

---

⁶ Videti: Međunarodni ugovori (MU): *Službeni list SFRJ*, br.: 28/75; 7/81; 11/81; 15/81; 7/82; 12/82; 2/83; 9/85; 14/85; 2/86; 4/86; 6/87; 8/87; 12/88, 16/89; *Službeni list SRJ*, br.: 2/97;

1) 5 % od bruto iznosa dividendi ako je stvarni vlasnik kompanija koja neposredno ima najmanje 25 % kapitala kompanije koja isplaćuje dividende;

2) 10 % od bruto iznosa dividendi u svim drugim slučajevima.

Stopa poreza po odbitku na dividendu iznosi 20 %, i primenjuje se prilikom isplate dividende nerezidentnim licima u sledećim slučajevima:

- kada je primalac prihoda rezident države sa kojom Srbija nije zaključila, odnosno ne primenjuje ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja;
- kada je primalac prihoda rezident države sa kojom je Srbija zaključila, odnosno primenjuje ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, ali primalac prihoda nije pružio dokaz da je rezident države ugovornice ili nije pružio dokaz da je stvarni vlasnik prihoda.

Na primer, skupština akcionarskog društva iz Beograda, donela je odluku da se neraspoređena dobit u iznosu od 100.000.000 dinara isplati kao dividenda akcionarima koji su na dan 15. aprila 2013. upisani u Centralni registar hartija od vrednosti. Svi akcionari pružili su dokaz o rezidentnosti na propisanom obrascu, izuzev akcionara iz Bosne i Hercegovine. Da su stvarni vlasnici prihoda od dividende, vidi se iz izvoda Centralnog registra hartija od vrednosti:

1. Za „Lek“ a. d., rezidenta Slovenije, primenjena je stopa od 5 %, jer je njegovo učešće u kapitalu veće od 25 %.
2. Za „Muru“ a. d., rezidenta Slovenije, primenjena je stopa od 10 %, jer je njegovo učešće u kapitalu manje od 25 %.
3. Za rezidenta Italije nije bitna visina učešća u kapitalu a propisana stopa je 10 %.
4. Za rezidenta iz Bosne i Hercegovine primenjena je stopa od 20 %, pošto nije dostavljen dokaz o rezidentnosti, te se ne može primeniti stopa iz ugovora od 15 %.
5. Za rezidenta iz SAD primenjena je stopa od 20 % jer Srbija nije zaključila ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja sa SAD.

Porez po odbitku na autorske naknade

Na autorske naknade koje su nastale i isplaćuju se pravnom licu nerezidentu države ugovornice koja je zaključila ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja sa državom u kojoj je taj primalac autorske naknade rezident, razrezan porez najčešće ne može biti veći od:

3/95; 5/96; 4/96, 2/98; 1/99; 1/01; 4/01; 2/98; 1/00; 10/01; *Sl. list SCG*, br. 4/03; 6/04; 3/06; *Službeni glasnik RS*, br. 102/07; 42/09; MU 1/10, MU 8/10, MU 4/11, MU 5/12, MU 6/12, MU 3–13, MU 13–13.

1) 5 % od bruto iznosa autorskih naknada za korišćenje ili za pravo korišćenja autorskog prava na književno, umetničko ili naučno delo, uključujući bioskopske filmove i filmove ili trake za televiziju ili radio;

2) 10 % od bruto iznosa autorskih naknada za korišćenje ili za pravo korišćenja patenta, zaštitnog znaka, nacрта ili modela, plana, tajne formule ili postupka ili za korišćenje ili za pravo korišćenja industrijske, komercijalne ili naučne opreme ili za obaveštenja koja se odnose na industrijska, komercijalna ili naučna iskustva.

Na primer, u ugovoru o izbegavanju dvostrukog oporezivanja zaključenim sa Nemačkom, izraz „autorske naknade“ definisan je u čl. 13. na sledeći način:⁷

„1. Autorske naknade koje nastaju u državi ugovornici i isplaćuju se rezidentu druge države ugovornice mogu se oporezivati u toj drugoj državi.

2. Autorske naknade mogu se oporezivati i u državi ugovornici u kojoj nastaju, u skladu sa zakonima te države, ali ako je primalac stvarni korisnik autorskih naknada, a razrezan porez ne može biti veći od 10 % od bruto iznosa autorskih naknada.

3. Izraz „autorske naknade“ označava plaćanja bilo koje vrste koja su primljena kao naknada za korišćenje ili za pravo korišćenja autorskog prava na književno, umetničko ili naučno delo, uključujući bioskopske filmove i filmove ili trake za televiziju ili radio, kao i za korišćenje ili za pravo korišćenja patenta, zaštitnog znaka, nacрта ili modela, plana, tajne formule ili postupka, ili za korišćenje ili pravo korišćenja industrijske, komercijalne ili naučne opreme, ili za obaveštenja koja se odnose na industrijska, komercijalna ili naučna iskustva.”

Kada se autorska naknada isplaćuje rezidentu države sa kojom je Srbija zaključila ili primenjuje ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i ukoliko je prema odredbama iz tog ugovora u pitanju autorska naknada, na isplatu te naknade nerezidentu Srbije plaća se porez po odbitku po stopi od 10 %, osim na autorske naknade rezidenata iz Egipta i Kine kada se po ugovoru sa ovim zemljama primenjuje stopa od 15 %, a na autorske naknade rezidenata iz Švedske i Francuske nulta stopa.

Da li je u pitanju autorska naknada utvrđuje se prema definiciji o autorskoj naknadi iz ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

Naknada koje rezidentno pravno lice plaća nerezidentnom licu za pravo TV prenosa sportskog događaja koji se odigrava u inostranstvu ili na naknadu za ustupanje prava prikazivanja TV emisije i filmova ili po osnovu ustuplje-

---

⁷ Ugovor između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Savezne Republike Nemačke o izbegavanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu, *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 12/88.

nog prava na objavljivanje i prodaju pisanog dela ili za pravo korišćenja imena nerezidenta, ima karakter prihoda od autorske naknade na koji se plaća porez po odbitku, nezavisno od toga da li se naknada plaća direktno međunarodnim sportskim organizacijama ili nerezidentnom pravnom licu.⁸

Prenos punog prava vlasništva nad imovinskom komponentom prava intelektualne svojine ne predstavlja autorsku naknadu jer se ne plaća pravo za korišćenje nečijeg prava intelektualne svojine.

Porez po odbitku na kamate

Porez po odbitku plaća se na kamate koje ostvaruje nerezidentno pravno lice po osnovu:

- datih finansijskih i robnih kredita,
- zajmova,
- dužničkih hartija od vrednosti, uključujući i obveznice dužničkih hartija od vrednosti (zajma) čiji je izdavalac država.

Na zateznu kamatu, na koju poverilac ima pravo u slučaju docnje dužnika, ne plaća se porez odbitku.

Osnovica poreza po odbitku je bruto prihod od kamate. Stopa poreza na prihode od kamate iznosi 20 %, i primenjuje se prilikom isplate kamate nerezidentnim licima u sledećim slučajevima:

– kada je primalac kamate rezident zemlje sa kojom Srbija nije zaključila i ne primenjuje ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja;

– kada je primalac kamate rezident zemlje sa kojom je Srbija zaključila, odnosno primenjuje ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, a primalac prihoda nije pružio dokaz da je rezident zemlje ugovornice ili nije pružio dokaz da je stvarni vlasnik prihoda od kamate.

Ako se kamata isplaćuju nerezidentima koji su rezidenti država sa kojima je zaključen ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, primenjuju se stope iz tih ugovora, ako nerezident dostavi potvrdu o rezidentnosti države sa kojom je zaključen ugovor i pruži dokaz da je stvarni vlasnik prihoda. U tom slučaju najčešće predviđene stope za oporezivanje kamate su 10 %, sa izuzetkom za rezidente Belorusije kada se primenjuje stopa od 8 %, zatim za rezidente Belgije, Malezije, Kine i Egipta kada se primenjuje stopa od 15 %, a za rezidente Nemačke, Holandije, Norveške, Finske, Francuske i Švedske stopa je nulta. Obaveza plaćanja poreza nastaje danom isplate kamate ili danom pripisa kamate glavnici. Isplatilac kamate mora da poseduje original potvrde o rezi-

---

⁸ Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije: br. 413-00-2497/2010-04 od 22. 09. 2010. godine; br. 430-07-00185/2010-04 od 27. 08. 2010. godine; br. 413-00-1035/2010-04 od 05. 07. 2010. godine; br. 413-00-2595/2009-04 od 24. 12. 2009. godine.

dentnosti nerezidenta primaoca kamate koja se podnosi i u slučaju kada se primenjuje nulta stopa oporezivanja prilikom svake isplate.⁹

Na primer, na isplatu kamate rezidentu Luksemburga obračunava se i plaća porez po stopi od 20 % jer sa Luksemburgom Srbija nije zaključila ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, dok se na isplatu kamate rezidenta Mađarske primenjuje stopa iz zaključenog ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja od 10 %.

Na osnovu napred navedenog, u Srbiji su u povoljnijem položaju poreski obveznici nerezidenti koji su ostvarili dividendu, autorsku naknadu ili kamatu na teritoriji Srbije, a rezidenti su države sa kojom je zaključen ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, jer se tada primenjuje povoljnija (niža) stopa oporezivanja u odnosu na opšti nivo.

Porez po odbitku na kapitalne dobitke

Na prihode po osnovu kapitalnih dobitaka koje na teritoriji Srbije ostvari nerezidentni obveznik od pravnog ili fizičkog lica, bilo da je rezident ili nerezident ili od otvorenog investicionog fonda, obračunava se i plaća porez po propisanoj stopi iz ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, a ako sa zemljom rezidentnosti nerezidenta nije zaključen taj ugovor stopa poreza od 20 % (čl. 40 st. 5. ZPDP).

Kapitalnim dobitkom smatra se prihod koji obveznik ostvari prodajom, odnosno drugim prenosom uz naknadu (čl. 27. do 29. ZPDP):

1) nepokretnosti koje je koristio kao osnovno sredstvo za obavljanje delatnosti;

2) prava industrijske svojine;

3) udela u kapitalu pravnih lica i akcija i ostalih hartija od vrednosti, koje u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS), odnosno Međunarodnim standardima finansijskih izveštaja (MSFI) predstavljaju dugoročne finansijske plasmane, osim obveznica izdatih u skladu sa propisima kojima se uređuje izmirenje obaveze Republike po osnovu zajma za privredni razvoj, devizne štednje građana i dužničkih hartija od vrednosti čiji je izdavalac, u skladu sa zakonom, Republika, autonomna pokrajina, jedinica lokalne samouprave ili Narodna banka Srbije;

4) investicione jedinice otkupljene od strane otvorenog investicionog fonda, u skladu sa zakonom kojim se uređuju investicioni fondovi.

Kapitalnim dobitkom smatra se i prihod koji ostvari nerezidentni obveznik od prodaje nepokretnosti, udela u kapitalu pravnih lica i akcija i ostalih

---

⁹ Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije, br. 413-01-2169/2008-04 od 03. 12. 2008. godine.

hartija od vrednosti, investicione jedinice otkupljene od strane otvorenog investicionog fonda imovine, kao i od prodaje nepokretnosti na teritoriji Srbije koju nije koristio za obavljanje delatnosti.

Kapitalni dobitak predstavlja razliku između prodajne cene imovine i njene nabavne cene. Ako je razlika negativna, u pitanju je kapitalni gubitak.

Prodajnom cenom smatra se ugovorena cena, odnosno, u slučaju prodaje povezanom licu, tržišna cena ako je ugovorena cena niža od tržišne. Kao ugovorena, odnosno tržišna cena uzima se cena bez poreza na prenos apsolutnih prava. Licem povezanim sa obveznikom smatra se i svako nerezidentno pravno lice iz jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom (čl. 59. st. 7. ZPDP), o čemu će u daljem tekstu biti reči. Prodajnom cenom kod prenosa prava putem razmene za drugo pravo smatra se tržišna cena prava koje se dobija u naknadu, korigovana za eventualno primljenu ili plaćenu razliku u novcu.

Nabavna cena jeste cena po kojoj je obveznik stekao imovinu, umanjena po osnovu amortizacije. Nabavna cena koriguje se na procenjenu, odnosno fer vrednost, utvrđenu u skladu sa MRS, odnosno MSFI i usvojenim računovodstvenim politikama, ukoliko je promena na fer vrednost iskazivana u celini kao prihod perioda u kojem je vršena.

Nabavna cena imovine stečene konverzijom obveznikovog potraživanja u učešću u kapitalu subjekta privatizacije u postupku restrukturiranja, jeste najniža obezvređena vrednost te imovine nakon izvršene konverzije, utvrđena u skladu sa MRS, odnosno MSFI i usvojenim računovodstvenim politikama.

Ako cena po kojoj je imovina nabavljena nije iskazana u poslovnim knjigama obveznika, ili nije iskazana za svrhu određivanja kapitalnog dobitka, to je tržišna cena na dan nabavke, koju utvrdi nadležni poreski organ.

Kod prodaje nepokretnosti u izgradnji, nabavnu cenu čini iznos troškova izgradnje koji su do dana prodaje iskazani u skladu sa MRS, odnosno MSFI i propisima kojima se uređuje računovodstvo. Nabavna cena za nepokretnost stečenu putem osnivačkog uloga ili njegovim povećanjem, jeste tržišna cena nepokretnosti na dan unosa uloga.

Kod hartija od vrednosti kojima se trguje na organizovanom tržištu, nabavna cena je cena koju obveznik dokumentuje kao stvarno plaćenu, a ako ne poseduje odgovarajuću dokumentaciju – najniža tržišna cena ostvarena na organizovanom tržištu u periodu od godinu dana koji prethodi prodaji te hartije od vrednosti ili u periodu trgovanja, ukoliko se trgovalo kraće od godinu dana.

Kod hartija od vrednosti kojima se ne trguje na organizovanom tržištu, nabavna cena jeste cena koju obveznik dokumentuje kao stvarno plaćenu, a ako ne poseduje odgovarajuću dokumentaciju – njena nominalna vrednost. Nabavnu cenu hartija od vrednosti pribavljenih putem osnivačkog uloga ili povećanjem osnivačkog uloga, čini tržišna cena koja je važila na organizovanom tržištu na dan unosa uloga ili ukoliko takva cena nije bila formirana, to je njena nominalna vrednost na dan unosa uloga.

Nabavna cena udela u kapitalu pravnih lica i prava industrijske svojine jeste cena koju obveznik dokumentuje kao stvarno plaćenu. Nabavna cena udela u kapitalu pravnih lica i prava industrijske svojine, stečenih putem osnivačkog uloga ili povećanjem osnivačkog uloga jeste tržišna cena na dan unosa uloga. Nabavna cena investicione jedinice sastoji se od neto vrednosti imovine otvorenog fonda po investicionoj jedinici na dan uplate, uvećane za naknadu za kupovinu ukoliko je društvo za upravljanje naplaćuje.

Kapitalni dobitak uključuje se u oporezivu dobit. Kapitalni gubitak ostvaren pri prodaji jednog prava iz imovine može se prebiti sa kapitalnim dobitkom ostvarenim pri prodaji drugog prava iz imovine u istoj godini. Ako se i posle prebijanja iskaže kapitalni gubitak, dopušteno je njegovo prebijanje na račun budućih kapitalnih dobitaka u narednih pet godina (čl. 30. ZPDP).

Nerezidentni obveznik – primalac kapitalnih dobitaka dužan je da nadležnom poreskom organu, u opštini na čijoj teritoriji se nalazi nepokretnost, odnosno sedište privrednog društva u kojem nerezidentni obveznik ima udeo ili hartije od vrednosti koji su predmet prodaje, preko poreskog punomoćnika određenog u skladu sa propisima kojima se uređuje poreski postupak i poreska administracija, podnese poresku prijavu u roku od 30 dana od dana ostvarivanja prihoda, na osnovu koje nadležni poreski organ donosi rešenje o plaćanju poreza.

Porez po odbitku na prihode od izvođenja umetničkog, sportskog ili sličnog programa

Oporezivanjem porezom po odbitku na isplate naknade za izvođenje estradnog, zabavnog, umetničkog, sportskog ili sličnog programa stvoren je zakonski osnov da se u Srbiji mogu oporezovati naknade koje se isplaćuju po osnovu izvođenja ovih programa. Prema odredbi čl. 40. st. 2. ZPDP porez po odbitku obračunava se i plaća i na prihode pravnog lica nerezidentnog obveznika po osnovu izvođenja estradnog, zabavnog, umetničkog, sportskog ili sličnog programa u Srbiji, koji nisu oporezovani kao dohodak fizičkog lica u skladu sa propisima kojima se uređuje oporezivanje dohotka građana (izvođača, muzičara, sportiste i sl.).

Osnovica poreza je bruto prihod od izvođenja programa, a stopa poreza po odbitku od 20 % primenjuje se prilikom isplate naknade pravnim licima nerezidentima, nezavisno od toga da li je primalac naknade iz zemlje sa kojom je ili nije zaključen ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

Na primer, rezidentno pravno lice organizuje održavanje muzičkog koncerta u Srbiji, na kojem nastupaju dva muzička ansambla. Stvarni vlasnici ugovorene naknade, odnosno prihoda od nastupa u Srbiji su pravna lica nerezidenti. Muzički koncert je održan, i pravno lice rezident je izvršio isplatu pravnim licima nerezidentima u ugovorenim iznosima, obračunao i platio porez po odbitku i podneo poresku prijavu u propisanom roku.

Oporezivanje prihoda po osnovu naknade od zakupa i podzakupa

Prema odredbi čl. 40. st. 6. ZPDP porez po rešenju obračunava se i plaća na naknadu od zakupa i podzakupa nepokretnosti i pokretnih stvari na teritoriji Srbije koju nerezidentni obveznik ostvaruje od lica koje nije dužno da obračunava, obustavlja i plaća porez po odbitku (na primer, fizičko lice).

Nerezidentni obveznik – primalac naknade od zakupa i podzakupa nepokretnosti i pokretnih stvari na teritoriji Srbije, dužan je da nadležnom poreskom organu, u opštini na čijoj teritoriji se nalazi nepokretnost, odnosno sedište privrednog društva u kojem nerezidentni obveznik ima udeo ili hartije od vrednosti koji su predmet prodaje, preko poreskog punomoćnika određenog u skladu sa propisima kojima se uređuje poreski postupak i poreska administracija, podnese poresku prijavu u roku od 30 dana od dana ostvarivanja prihoda, na osnovu koje nadležni poreski organ donosi rešenje o plaćanju poreza.

Prema ugovorima o izbegavanju dvostrukog oporezivanja uobičajeni standard je da se dobit preduzeća države ugovornice od obavljanja međunarodnog saobraćaja brodom ili vazduhoplovom oporezuje samo u toj državi, odnosno oporezuje se samo u državi ugovornici u kojoj se nalazi sedište stvarne uprave tog preduzeća. Izraz „međunarodni saobraćaj brodom ili vazduhoplovom” koji obavlja preduzeće države ugovornice, obuhvata:

(1) davanje u zakup brodova ili vazduhoplova bez posade i goriva; i

(2) davanje u zakup kontejnera (uključujući prikolice i drugu opremu za prevoz kontejnera), od strane tog preduzeća, ako je to izdavanje povremeno povezano sa obavljanjem međunarodnog saobraćaja brodom ili vazduhoplovom.

Zatim, u pogledu iznajmljivanja nepokretnosti, uobičajena odredba u ugovorima o izbegavanju dvostrukog oporezivanja je ona prema kojoj se dohodak koji rezident države ugovornice ostvari od nepokretnosti ili dohodak koji se ostvari neposrednim korišćenjem, iznajmljivanjem ili drugim načinom korišćenja nepokretnosti (uključujući dohodak od poljoprivrede ili šumarstva), a koja se nalazi u drugoj državi ugovornici, može oporezivati u toj drugoj državi. Izraz „nepokretnost” ima značenje prema poreskom zakonu države ugovornice u kojoj se odnosna nepokretnost nalazi, ali, u svakom slučaju obuhvata pripatke nepokretnosti, stočni fond i opremu koja se koristi u poljoprivredi i šumarstvu, prava na koja se primenjuju odredbe opšteg zakona o zemljišnoj svojini, plodouživanje nepokretnosti i prava na promenljiva ili stalna plaćanja kao naknade za iskorišćavanje ili za pravo na iskorišćavanje mineralnih nalazišta, izvora i drugih prirodnih bogatstava. Brodovi i vazduhoplovi ne smatraju se nepokretnostima.

Porez po odbitku na isplate prihoda stalnoj poslovnoj jedinici nerezidenta

Prema odredbi čl. 40. st. 9. ZPDP, porez po odbitku ne obračunava se i ne plaća na prihode koji se isplaćuju stalnoj poslovnoj jedinici nerezidentnog obveznika: na dividende i udele u dobiti, uključujući i imovinu koja se smatra dividendom koju ostvaruju članovi privrednog društva u likvidaciji a koja preostane kao likvidacioni ostatak iznad vrednosti uloženog kapitala; na autorsku naknadu; kamatu; naknadu od zakupa i podzakupa nepokretnosti i pokretnih stvari. Međutim, ako nerezidentni poreski obveznik ima stalnu poslovnu jedinicu u Srbiji, a stvarni vlasnik prihoda je nerezidentno pravno lice koje ostvaruje te prihode nezavisno od svoje poslovne jedinice, porez po odbitku se plaća. Porez po rešenju ne obračunava se i ne plaća na kapitalne dobitke niti na naknadu od zakupa i podzakupa nepokretnosti i pokretnih stvari ako se isplaćuju stalnoj poslovnoj jedinici nerezidentnog obveznika.

Otkup sekundarne sirovine i otpada

Obveznik rezident koji otkupljuje sekundarne sirovine i otpad od pravnog lica rezidenta ili nerezidenta, dužan je da prilikom isplate naknade tim licima obračuna, obustavi i na propisani račun uplati porez po odbitku po stopi od 1 % od iznosa isplaćene naknade (čl. 40. st. 12. ZPDP). Iznos te naknade ne sadrži porez na dodatnu vrednost. Isplatilac naknade sastavlja i u roku od 15 dana od isteka tromesečja podnosi nadležnom poreskom organu poresku prijavu, koja sadrži najmanje podatke o izvršenom prometu i obračunatom i plaćenom porezu.

USLOVI NEOPHODNI ZA PRIMENU UGOVORA O IZBEGAVANJU DVOSTRUKOG OPOREZIVANJA

Prilikom obračuna poreza po odbitku na prihode nerezidenta, isplatilac prihoda primenjuje odredbe ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, pod uslovom da nerezident dokaže status rezidenta države sa kojom je Srbija zaključila ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja i da je nerezident stvarni vlasnik prihoda, a u skladu sa odredbom čl. 40a ZPDP. Ako isplatilac prihoda primeni odredbe ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, a nisu ispunjeni navedeni uslovi, što za posledicu ima manje plaćen iznos poreza, isplatilac prihoda snosi razliku između plaćenog i dugovanog poreza.

Status rezidenta države sa kojom je zaključen ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, nerezident dokazuje kod isplatioca prihoda potvrdom o rezidentnosti overenom od nadležnog organa druge države ugovornice čiji je rezident.

Nadležni poreski organ, na zahtev nerezidenta, dužan je da izda potvrdu o porezu plaćenom u Srbiji.

Porez po odbitku za svakog obveznika i za svaki pojedinačno ostvareni, odnosno isplaćeni prihod isplatilac obračunava i uplaćuje na propisane račune u momentu kada je prihod ostvaren, odnosno isplaćen (čl. 71. ZPDP). Porez se obračunava i plaća po propisima koji važe u momentu isplate prihoda.

Osnovica poreza po odbitku je ostvareni bruto prihod, a ako se prihod ugovori u neto iznosu, onda se osnovica za porez po odbitku (bruto prihod) utvrđuje tako što se neto iznos pomnoži odgovarajućim koeficijentom.

Za isplatu poreza po odbitku jemči isplatilac prihoda (čl. 111. ZPDP). Za neizmirene poreske obaveze pravnog lica organizovanog u obliku ortačkog društva neograničeno solidarno odgovara svaki član društva svojom imovinom, a za pravno lice organizovano u obliku komanditnog društva odgovara neograničeno solidarno komplementar.

Akcionar, odnosno član društva sa ograničenom odgovornošću koji poseduje 50 % i više akcija, odnosno udela odgovara neograničeno solidarno za neizmirene poreske obaveze zavisnog društva.

Poreske obaveze obuhvataju i troškove prinudne naplate, kamate i novčane kazne, kao i troškove poresko-prekršajnog postupka.

JURISDIKCIJE SA PREFERENCIJALNIM PORESKIM SISTEMOM

Jurisdikcijom sa preferencijalnim poreskim sistemom ili teritorijom poreskog raja smatra se teritorija sa poreskim suverenitetom na kojoj se primenjuje zakonodavstvo koje pruža mogućnosti za značajno manje poresko opterećenje u poređenju sa predviđenim prema odredbama ZPDP i zakona kojim se uređuje oporezivanje dohotka građana, i to za dobit pravnih lica, bilo svih ili onih koja ispunjavaju posebne uslove, kao i za dividende koje ta lica raspodeljuju svojim osnivačima. Jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom onemogućavaju ili otežavaju utvrđivanje stvarnih vlasnika pravnih lica od strane poreskih organa Srbije i onemogućavaju ili otežavanje utvrđivanje poreskih činjenica od značaja za utvrđivanje poreskih obaveza prema propisima Srbije (čl. 3a ZPDP).

Na prihode koje ostvari nerezidentno pravno lice iz jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom po osnovu autorskih naknada, kamata, naknada po osnovu zakupa i podzakupa nepokretnosti i pokretnih stvari kao i naknada

po osnovu usluga, bez obzira na mesto njihovog pružanja ili korišćenja, obračunava se i plaća porez po odbitku po stopi od 25 % (čl. 40. st. 3. i 4).

Porez po odbitku ne plaća se na prihode koje ostvari nerezidentni obveznik, odnosno nerezidentno pravno lice iz jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom, od kamata po osnovu dužničkih hartija od vrednosti čiji je izdavalac Srbija, autonomna pokrajina, jedinica lokalne samouprave ili Narodna banka Srbije.

Nerezidentnim pravnim licem iz jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom smatra se pravno lice:

- 1) osnovano na teritoriji te jurisdikcije, ili
- 2) koje ima registrovano sedište na teritoriji te jurisdikcije, ili
- 3) čije je mesto stvarne uprave ili sedište uprave na teritoriji iste.

Nerezidentnim pravnim licem iz jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom smatra se i nerezidentno pravno lice koje je rezident države ugovornice sa kojom je Srbija zaključila ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

Ukoliko rezidentno pravno lice isplaćuje prihode stalnoj poslovnoj jedinici nerezidentnog pravnog lica iz jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom, dužno je da obračuna i uplati porez po odbitku (čl. 40. st. 10. ZPDP). Prihodi kao i sa njima povezani rashodi ne uzimaju se u obzir za potrebe utvrđivanja poreske osnovice stalne poslovne jedinice nerezidentnog pravnog lica iz jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom.

Pravilnikom o Listi jurisdikcija sa preferencijalnim poreskim sistemom navedene su države i poreski suverene teritorije koje se smatraju jurisdikcijama sa preferencijalnim poreskim sistemom:¹⁰ Andora (Andorra), Angvila (Anguilla), Antigva i Barbuda (Antigua and Barbuda), Aruba (Aruba), Bahami (Bahamas), Bahrein (Bahrain), Barbados (Barbados), Belize (Belize), Bermuda (Bermuda), Britanska devičanska ostrva (British Virgin Islands), Kajmanska ostrva (Cayman Islands), Božično ostrvo (Christmas Island), Kukova ostrva (Cook Islands), Dominikanska Republika (Dominican Republic), Foklandska ostrva (Falkland Islands), Fidži (Fiji), Gibraltar (Gibraltar), Grenada (Grenada), Gvam (Guam), Gernzi (Guernsey), Gvajana (Guyana), Hong Kong (Hong Kong), Ostrvo Men (Isle of Man), Džersi (Jersey), Liberija (Liberia), Lihtenštajn (Liechtenstein), Makao (Macao), Maldivi (Maldives), Maršalska ostrva (Marshall Islands), Mauricijus (Mauritius), Monako (Monaco), Monserat (Montserrat), Nauru (Nauru), Holandski Antili (Netherlands Antilles), Niue (Niue), Normandska ostrva (Normand Isles), Palau (Palau), Panama (Panama), Sveti Kits i Nevis (Saint Kitts and Nevis), Sveta Lucija (Saint Lucia), Sveti

¹⁰ Pravilnik o Listi jurisdikcija sa preferencijalnim poreskim sistemom, *Službeni glasnik RS*, br. 122/12.

Vinsent i Grenadini (Saint Vincent and the Grenadines), Samoa (Samoa), San Marino (San Marino), Sejšeli (Seychelles), Solomonska ostrva (Solomon Islands), Tonga (Tonga), Trinidad i Tobago (Trinidad and Tobago), Ostrva Turks i Kaikos (Turks and Caicos Islands), Tuvalu (Tuvalu), Devičanska ostrva SAD (US Virgin Islands), Vanuatu (Vanuatu).

Međutim, u napred pomenutom pravilniku na listi nisu navedene Holandija, Švajcarska i Luksemburg ili teritorije nekih zemalja u Evropi koje imaju autonoman poreski sistem, odnosno suverenitet: Kampione, Madeira, koje jesu jurisdikcije sa preferencijalnim poreskim sistemom ili zemlje poreskog raja, ukoliko se kao kriterijum uzima povoljniji poreski tretman rezervisan samo za nerezidente, zatim, nisu navedeni u Aziji i na Pacifiku: Labuan (Malezija), Marijanska ostrva, Filipini, Singapur, Tahiti, Tajland i Zapadna Samoa; u Zapadnoj Hemisferi: Kostarika, Portoriko, St. Kits i Nevis, Vest Indis i Urugvaj; na Srednjem Istoku: Izrael i Liban; a u Africi: Džibuti i Tandžer (Tanger).¹¹

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom, Srbija se obavezala da će tokom procesa pridruživanja svoj unutrašnji pravni sistem uskladiti sa pravnim tekovinama Evropske unije (*acquis communautaire*).¹² Naročitu pažnju u tom sporazumu zaslužuju mere usmerene ka daljoj reformi fiskalnog sistema i borba protiv štetne poreske konkurencije, predviđeni odredbom čl. 100. st. 2. Eliminisanje štetne poreske konkurencije treba da se vrši na osnovu principa iz Kodeksa ponašanja za poslovna oporezivanja, usvojenog u Evropskoj uniji (EU) još 1997. godine.¹³ Smisao Kodeksa je da se smanje ili ukinu poreske mere koje čine štetnu poresku konkurenciju a rezervisane su za nerezidente kojima se obezbeđuje niži nivo oporezivanja, uključujući i nulto oporezivanje u odnosu na opšti nivo koji se primenjuje za rezidente. Posledice štetne poreske konkurencije su da države koje imaju povoljniji poreski status za nerezidente narušavaju poresku osnovicu u drugim državama putem tih poreskih beneficija i nivoom oporezivanja koji je značajno niži za nerezidente, uključujući i nulto oporezivanje.¹⁴ Imajući to u vidu, obveznici pravna lica nerezidenti u Srbiji koji su rezidenti država sa kojima je Srbija zaključila, odnosno primenjuje ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, su u povoljnijem položaju u odnosu na obveznike rezidente, jer se na njihove prihode primenjuju niže stope oporezivanja. Time su narušeni principi iz Kodeksa ponašanja za poslovna oporezivanja, odnosno obaveza Srbije preuzeta iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU.

¹¹ Hasiba Hrustić, „Zemlje poreskog raja“, u monografiji: *Poreska harmonizacija u Evropskoj uniji*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 40–48.

¹² Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, *Službeni list RS*, broj 83/2008.

¹³ The Code of Conduct for business taxation, *Official Journal C 2/4 of 06/01/1998*.

¹⁴ Hasiba Hrustić, *Poreska harmonizacija u Evropskoj uniji*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2011, 149–151.

ZAKLJUČAK

Srbija je u oblasti poreza na putu da ispuni EU standarde. U tom smislu, prioritet u narednom periodu je usklađivanje poreskih propisa sa EU poreskim direktivama i unapređenje rada poreske uprave. U skladu sa potpisanim Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, Srbija se, *inter alia*, obavezala na saradnju u oblasti oporezivanja, koja obuhvata i borbu protiv štetne poreske konkurencije. EU Kodeks ponašanja za poslovna oporezivanja je osnovni dokument koji se koristi za identifikaciju i eliminisanje mera štetne poreske konkurencije. Tim kodeksom utvrđeni su kriterijumi za otkrivanje mera štetne poreske konkurencije, rezervisanih samo za nerezidente na način da im se obezbeđuje povoljniji poreski tretman kroz niži efektivni nivo oporezivanja u odnosu na nivo koji važi za ostale poreske obveznike.

Pravna lica nerezidenti koji su u Srbiji obveznici poreza na dobit pravnih lica, a rezidenti su država sa kojima je Srbija zaključila ili primenjuje ugovor o izbegavanju dvostrukog oporezivanja, u povoljnijem su položaju u odnosu na obveznike rezidente, jer se njihovi prihodi oporezuju nižom stopom poreza po odbitku.

Jedna od obaveza Srbije, koja proističe iz potpisanog Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, jeste i kompletiranje mreže bilateralnih ugovora o izbegavanju dvostrukog oporezivanja sa državama članicama EU, u skladu sa poslednjim izmenama OECD Modela konvencije o porezima na prihode i kapital. Kompletiranje mreže bilateralnih ugovora pretpostavlja, ne samo zaključivanje ovih ugovora sa državama članicama sa kojima nisu zaključeni, već i reviziju postojećih, imajući u vidu da je sadržaj odredbi tih ugovora uveliko izmenjen brojnim revizijama OECD Modela konvencije o porezima na prihode i kapital, i da suštinski ne odražavaju savremeni pravni i ekonomski ambijent u kojem se odvija međunarodno poslovanje.

LITERATURA

- Hrustić, Hasiba, *Poreska harmonizacija u Evropskoj uniji*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2011.
- Međunarodni ugovori (MU): *Službeni list SFRJ*, br.: 28/75; 7/81; 11/81; 15/81; 7/82; 12/82; 2/83; 9/85; 14/85; 2/86; 4/86; 6/87; 8/87; 12/88, 16/89; *Službeni list SRJ*, br.: 2/97; 3/95; 5/96; 4/96, 2/98; 1/99; 1/01; 4/01; 2/98; 1/00; 10/01; *Službeni list SCG*, br. 4/03; 6/04; 3/06; *Službeni glasnik RS*, br. 102/07; 42/09; MU 1/10, MU 8/10, MU 4/11, MU 5/12, MU 6/12, MU 3–13, MU 13–13.
- Mišljenje Ministarstva finansija Republike Srbije: br. 413-01-2169/2008-04 od 03. 12. 2008. godine; br. 413-00-2595/2009-04 od 24. 12. 2009. godine; br. 413-

00-2497/2010-04 od 22. 09. 2010. godine; br. 430-07-00185/2010-04 od 27. 08. 2010. godine; br. 413-00-1035/2010-04 od 05. 07. 2010. godine.
Pravilnik o Listi jurisdikcija sa preferencijalnim poreskim sistemom, *Službeni glasnik RS*, br. 122/12.
Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, *Službeni list RS*, br. 83/2008.
The Code of Conduct for business taxation, *Official Journal C 2/4 of 06/01/1998* .
Ugovor između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Kraljevine Holandije o izbegavanju dvostrukog oporezivanja dohotka i imovine, *Službeni list SFRJ – „Međunarodni ugovori”*, br. 12/82.
Ugovor između Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i Savezne Republike Nemačke o izbegavanju dvostrukog oporezivanja u odnosu na poreze na dohodak i na imovinu, *Službeni list SFRJ – „Međunarodni ugovori”*, br. 12/88.
Zakon o porezu na dobit pravnih lica, *Službeni glasnik RS*, br. 25/01, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10, 101/11, 119/12, 47/13, 108/13.

THE TAXATION OF NON-RESIDENT LEGAL ENTITY REVENUES

Professor Hasiba Hrustić, LL. D.

The Center for Law and Financial Research, Belgrade

S u m m a r y

Tax status of non-resident legal entity revenues is important, not only in order to attract foreign direct investment and to compare this taxation with taxation of resident revenues, but also in order to fight against harmful tax competition, which is one of the assumed obligations of Serbia arising from the ratified Stabilization and Association Agreement with the European Community. Elimination of harmful tax competition should be carried out on the basis of the principles of the Code of Conduct for business taxation agreed in the EU in 1997. The Code was specifically designed to detect and prevent measures in the tax laws reserved only for non-residents by providing them with a more favorable tax treatment.

Keywords: non-resident, withholding tax, permanent establishment

Љуба Слијейчевић,
Правосудна академија

ПОЈЕДИНА ПРОЦЕСНА ПРАВА
Према Европској конвенцији о људским правима
и Закону о парничном поступку*

УВОД

Наша земља ратификовала је Конвенцију 26. децембра 2003, али она правно делује од 3. марта 2004. Правни систем је у садржајном и термиолошком смислу доживео велике промене након усвајања Закона о парничном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 125/2004 и 111/2009). И било је потребно ускладити Закон о парничном поступку Републике Србије са свим новим домаћим прописима, Европском конвенцијом за заштиту људских права и релевантним Препорукама Савета Европе. Поред тога, усавршена су средства савремене комуникације, донесени су и Закон о електронском потпису и Закон о електронском документу и то је створило правни оквир за увођење нових решења у парнични поступак.

Народна Скупштина Републике Србије је на седници 12. ванредног заседања у 2011. години, на дан 26. 9. 2011. године донела нови Закон о парничном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 72/2011), који је ступио на снагу 1. фебруара 2012. године. Прелазним одредбама Закона о парничном поступку у чл. 506. регулисано је да поступци који су започети пре ступања на снагу овог закона, а то значи пре 1. фебруара 2012. године, треба да се спроведу по одредбама Закона о парничном поступку који је до тада важио. Предвиђено је, међутим, да се, у поступцима који су вођени после

---

* Рад примљен: 15. 5. 2014. године.

ступања на снагу овог закона, пресуда односно решење којим се окончава поступак по старом ЗПП укине, и исто буде враћено на поновно суђење, поновни поступак ће се спровести по одредбама новог Закона. Ове одредбе пружају одређену правну сигурност парничним странкама.

Устав Републике Србије према одредби чл. 194. предвиђа: „Потврђени међународни уговори и општеприхваћена правила међународног права део су правног поретка Републике Србије.”

У наставку овог текста дат је кратак приказ одредби чл. 6. Европске конвенције о људским правима и Закона о парничном поступку које се односе на право на процесну равноправност, јавно и контрадикторно суђење.

ПРАВО НА ПРОЦЕСНУ РАВНОПРАВНОСТ, ЈАВНО И КОНТРАДИКТОРНО СУЂЕЊЕ, САСЛУШАЊЕ, ДОКАЗ ПРЕМА ЧЛ. 6. ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

Право на процесну равноправност, јавно и контрадикторно суђење, саслушање, доказ спадају у процедурални аспект права на правично суђење предвиђен чл. 6. ст. 1. Европске конвенције о људским правима.

Право на процесну равноправност, као и право на контрадикторност и јавност у поступању и одлучивању налазе се у самом средишту појма права на правично (*fair*) суђење. Право на процесну равноправност које предвиђа Европска конвенција о људским правима у чл. 6. ст. 1. садржајно је блиско начелу саслушања странака у домаћем праву. Према овом начелу свака од странака треба да има разумну могућност да у поступку брани своја права под условом који је не ставља у неповољнији положај у односу на противну страну. ЕСНР сматра да процесна равноправност имплицира и право да се на једнак или барем упоредив начин третирају доказни предлози странака, као и способност да странке саме испитују сведоке на главној расправи.

ЕСНР је, у више новијих пресуда, заузео став да право на „правично суђење” за собом повлачи, *inter alia*, и принцип контрадикторности као карактеристику поступка заједно са принципом о једнакости странака у поступку – једнакост оружја.

Равноправност је поставка да свака странка у поступку треба да има исте могућности да изложи своје аргументе и да ниједна од њих не сме да има било какву предност у односу на свог противника. То значи и да свака страна у поступку мора да добије прилику да се супротстави наводи-ма друге стране. Начело равноправности је прекршено и онда кад је једна страна спречена да одговори на писмени поднесак друге. Принцип једнаког третмана страна, тј. равноправности у поступку подразумева урав-

нотежен третман страна у поступку и представља кључни елемент права на правично суђење и саставни је елемент права на расправни поступак. То подразумева да се тражи да се свакој страни у поступку пруже разумне могућности да изнесе своје аргументе, укључујући и доказе који ту страну неће ставити у суштински подређен положај у односу на другу страну. Другим речима, принцип једнаког третмана страна у поступку подразумева процесну једнакост странака.

Концепт правичног суђења подразумева у принципу и право страна у поступку да буду упознате и дају свој коментар на све изведене доказе или коментаре укључене у спис.

Од посебног значаја јесте поверење странака у спору у функционирање правде, које се заснива, *inter alia*, на спознаји да су имали прилику исказати своје мишљење о сваком документу из списка.

У предмету *Манџованели против Француске* (пресуда од 18. марта 1997) подносиоци су се жалили да нису имали прилику да суделују у изради извештаја судског медицинског вештака, нити да дају свој коментар на тај документ и доказе у вези са смрћу њихове кћерке која је уследила након неколико операција.

ЕCHR истиче „да је један од елемената правичног суђења у значењу које има по чл. 6, ст. 1. право на примену принципа контрадикторности у поступку да свака страна у поступку мора, у принципу, имати прилику не само да буде упозната са свим доказима који су неопходни како би њена жалба била успешна, него и да зна и може коментарисати све доказе који су изведени или давати примедбе које су уложене у спис у смислу утицаја на одлуку суда.”

У предмету *Манџованели против Француске* Суд није уверен да је подносиоцима представке у току поступка пружена прилика да дају ефикасан коментар те наводи: „Питање на које је вештак требао одговорити било је идентично оном о чему је суд одлучивао, то јест да ли су околности под којим је halothane (врста наркозе) дат кћерци подносиоца указивао на нехат од стране CHRN. Ово је спадало у подручје струке која није била у домену знања судија. Тако, иако управни суд није био везан налазима експерта, његов извештај је вероватно имао великог значаја у оцењивању чињеница од стране тог суда. У оваквим околностима и у светлу одбијања од стране управних судова у првостепеном поступку и по жалби г. и гђе Мантованели су могли ефикасно изнети своје ставове једино пре подношења извештаја од стране вештака. Није било никакве практичне препреке да они буду укључени у процес израде извештаја, јер се он састојао од разговора са сведоцима и од увида у документе. Њима је ипак било онемогућено да учествују у тим разговорима, иако је пет особа са којима је експерт

обавио разговоре било запослено у CHRN, укључивши и хирурга који је последњи оперисао гђицу Мантованели, као и анестетичара. Према томе, подносиоци нису могли унакрсно испитивати ових пет особа, од којих се реалано могло очекивати да ће сведочити слично као CHRN, који је био супротна страна у овом поступку. Што се тиче докумената које је експерт разматрао, подносиоци су за њих сазнали тек након што је извештај завршен и поднесен. Г. и гђа Мантованели на тај начин нису могли ефикасно коментарисати главни доказни материјал. Према томе, поступак није био правичан, као што се захтева чл. 6, ст. 1, Конвенције чл. 6. ст. 1. и радило се о кршењу одредбе чл. 6. ст. 1. тј. „повреди принципа једнаког третмана страна у поступку”.

Одредба из чл. 6. Европске конвенције о људским правима има за циљ да допринесе правичном суђењу тиме што омогућава да судске одлуке буду под лупом јавности. Према пракси ЕСЧР то не значи буквално да се пресуда увек мора прочитати јавно на суду. Смисао ове одредбе јесте да одлуке судова буду доступне јавности. Интереси којима служи право на јавно суђење нису интереси само странака већ и ширег круга грађана. Ту је реч о очувању поверења у правосудје. Што се тиче гаранције јавности поступка, сматра се да је право на увид јавности један од елемената демократске традиције који доприноси како јавном поверењу у судове, тако и контроли њихова рада. Право на јавност суђења није, међутим, апсолутно, па се због других важних интереса наведених у чл. 6. може ограничити, но уз потребу да се оствари равнотежа између заштите тих права и потребе да се омогући увид јавности.

Јавност суђења састоји се од три елемента:

- право странке да буде присутна на суду;
- право странке да активно учествује у расправи;
- јавност судске расправе, тј. на право странке да јавности, укључујући и медије, буде допуштено да присуствује јавној расправи.

Први елементи овог права јесте *право странке да буде присутна на суду*, али према становишту суда то не значи да су власти дужне да га изведу пред суд уколико сама странка не уложи довољно напора да учествује у поступку.

У предмету *Нунес Диаз против Португалије* из 2003. године суд је утврдио у поступку у којем се тужени у грађанској парници преселио, па није могао да буде пронађен на адреси коју су тужиоци дали, суд је закључио да нема ничег погрешног у чињеници да су домаћи судови донели пресуду у спору без његовог присуства, посебно с обзиром на чињеницу да су домаће власти уложиле све неопходне напоре да га пронађу распитујући се преко полиције и објављујући обавештење у новинама о предстојећем рочишту.

Други елемент је право странке да активно учествује у расправи, што обухвата и право на усмену расправу. Ту није довољно да лице које води спор само буде присутно пред судом, већ мора бити у стању да активно учествује. У предмету *Сџанфорд против УК* од 1994. године подносилац представке је био лице оштећеног слуха које није могло да чује неке од доказа изведених пред судом, али суд је закључио да није дошло до кршења чл. 6. ст. 1. с обзиром да је странка у поступку имала адвоката који је могао све добро да чује и након консултације са странком активно учествује у поступку.

Трећи елемент је онај који се односи на јавност судске расправе, тј. на право странке да јавности, укључујући и медије, буде допуштено да присуствује јавној расправи. Суд је становишта да начело јавности не мора бити повређено ако се обе странке у поступку сагласе да се суђење одржи иза затворених врата, али пресуда увек мора бити јавно објављена.

Штампа и јавност се могу искључити са целог суђења или дела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника, или заштита приватног живота странака, или у мери која је по мишљењу суда нужно потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.

Зато ограничења јавности суђења треба да буду „размеран одговор на непосредну друштвену потребу”. За разлику од јавности суђења, Конвенција не предвиђа ни изнимке ни ограничења од јавности при изрицању пресуде, премда су се у пракси Суда толерисала нека одступања која су део традиције одређених земаља, посебно у пракси виших судова.

С друге стране, посебно у новијој пракси суда постоје и пресуде које утврђују повреде права на јавно изрицање пресуде.

ПРАВО НА ПРОЦЕСНУ РАВНОПРАВНОСТ, ЈАВНО И КОНТРАДИКТОРНО СУЂЕЊЕ, САСЛУШАЊЕ И ДОКАЗ ПРЕМА ЗАКОНУ О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ

Право на процесну равноправност странака, право на контрадикторност и јавност у поступању и одлучивању у поступку налази се у самом средишту појма правичног суђења.

ЗПП регулише питање равноправности странака. Равноправност је поставка да свака странка у поступку треба да има исте могућности да изложи своје аргументе и да ни једна од њих не сме да има било какву предност у односу на свог противника. То значи и да свака страна у по-

ступку мора да добије прилику да се супротстави наводима друге стране. Начело равноправности је прекршено и онда кад је једна страна спречена да одговори на писмени поднесак друге. Принцип једнаког третмана страна, тј . равноправности у поступку подразумева уравнотежен третман страна у поступку и представља кључни елемент права на правично суђење и саставни елемент права на расправни поступак. То подразумева да се тражи да се свакој страни у поступку пружи разумне могућности да изнесе своје аргументе, укључујући и доказе који ту страну неће ставити у суштински подређен положај у односу на другу страну. То значи да принцип једнаког третмана страна у поступку подразумева процесну једнакост странака. Суштина начела је да је суд дужан да омогући свакој странци да се изјасни о захтевима и наводима противне странке (*audiatur et altera pars*). Ово у Закону о парничном поступку регулише одредба чл. 5.

Суд ће свакој странци пружити могућност да се изјасни о захтевима, предлозима и наводима противне странке. У чл. 5. ст. 2. и 3. још се више наглашава начело контрадикторног поступка као и правило о обавезном учешћу странака у поступку, а који гласе:

„Суд је овлашћен да одлучи о захтеву о коме противној странци није била пружена могућност да се изјасни, само ако је то законом прописано.

Суд не може своју одлуку да заснује на чињеницама о којима странкама није пружена могућност да се изјасне осим ако законом није другачије прописано.”

Такође је овде битно споменути и чл. 7. ЗПП којим је афирмисан и наглашен расправни принцип јер странке и даље доминирају у стварању чињеничне подлоге одлуке. Суд чињеничну грађу, по правилу, не прикупља сам, већ је добија од странака и подлогу за одлуку образује од чињеничног материјала који су странке изнеле. Докази се изводе на предлог странака, а суд и даље одлучује који ће се докази извести. Суд такође има одређену улогу, иако је дOMET истражног начела сужен према одредби чл. 7. ст. 2. Наиме, овом одредбом су сужена процесна овлашћења суда. Суд само изузетно самоиницијативно прикупља процесну грађу. Суд има овлашћења да утврди и чињенице које странке нису изнеле и изведе доказе које странке нису предложиле само када се ради о недопуштеним диспозицијама странака и кад је то посебним прописима предвиђено.

Што се тиче доказног поступка новину представља одредба чл. 245. ЗПП, а односи се на извођење доказа саслушањем сведока. Наведеним чланом задржано је правило да се сведоци саслушавају непосредно на рочишту, што је директна примена начела непосредности. Закон, међутим, уводи могућност да суд решењем одлучи да се изведе доказ читањем писмене изјаве сведока у којој се наводе сазнања о битним спорним чињеницама, одакле су му оне познате и у каквом је односу са странкама у

поступку. Писана изјава сведока мора бити оверена у суду или од стране лица које врши јавна овлашћења.

Такође је уведена као новина и могућност да суд решењем одлучи, по службеној дужности или на предлог странке, да се сведок саслуша путем конференцијске везе, коришћењем уређаја за тонско и оптичко снимање. Ове изјаве сведока суду може да достави странка, али их суд може затражити и непосредно од сведока. Остављена је такође могућност да суд увек позове сведока који је дао писану изјаву и чија је изјава снимљена, да своје сведочење потврди пред судом на рочишту. Наведено је неопходно да би се омогућило постављање питања сведоку, а у циљу разјашњења спорних околности на које се саслушава. Тонски и оптички снимак сведочења саставни су део судског списка, а тонски део снимка сведочења се преноси у форму писаног записника на основу чл. 246. ЗПП. Поступање са снимком односно начин снимања преношење снимка сведочења, чување и уништавање истог регулисано је Судским пословником. Имајући у виду цитиране одредбе, могућност прилагања писмене изјаве сведока као и могућност саслушања сведока путем видео линка, односно уређаја за тонско и оптичко снимање, омогућавају коришћење наведених технолошких достигнућа ради убрзања и олакшања парничног поступка.

Према Закону о парничном поступку чл. 4: „Суд одлучује о тужбеном захтеву по правилу на основу усменог, непосредног и јавног расправљања, ако овим законом није другачије прописано.

Суд може да искључи јавност само у случајевима предвиђеним законом.”

Јавност главне расправе регулишу одредбе чл. 321. до 325. ЗПП. Према новом ЗПП чл. 321. ст. 2. расправи могу да присуствују само лица старија од 16 година, осим ако је законом другачије прописано. Према одредби чл. 322. ЗПП-а суд може да искључи јавност за целу главну расправу или један њен део, ради заштите интереса националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, као и ради заштите интереса малолетника или приватности учесника у поступку. Суд може да искључи јавност и ако мерама за одржавање реда прописаним у закону не може да се обезбеди несметано одржавање расправе. „Искључење јавности се не односи на странке, њихове законске заступнике, пуномоћнике и умешаче. Против одлуке о искључењу јавности није дозвољена посебна жалба.

Објава пресуде регулисана је чл. 352. до 353. ЗПП. У чл. 352. ст. 1. стоји „Пресуда се доноси и објављује у име народа”, а у чл. 339. ст. 2. стоји:

„Ако се главна расправа одржава пред већем, пресуду доносе председник већа и чланови већа који су учествовали на рочишту на коме је главна расправа закључена. Одмах по закључењу главне расправе суд доноси

пресуду коју објављује председник већа.” У чл. 352. ст. 3. „У сложенијим предметима суд може да одложи објављивање пресуде за осам дана од дана закључења главне расправе.” Чл. 352. ст. 4. „У случају из чл. 319. ст. 2. овог закона, пресуда ће се објавити најкасније у року од осам дана од дана пријема списка, односно записника.”

ЗАКЉУЧАК

Закон о парничном поступку је и у овом делу који се односи на процесну равноправност, јавно и контрадикторно суђење, саслушање и доказ, у највећем делу усклађен са чл. 6. Европске конвенције за људска права. Пракса судова о томе треба да заузме свој став, а ЗПП треба да доприне-се правној сигурности свих субјеката и ефикаснијем остваривању права грађана.

Zagorka Munižaba,
advokat u Novom Sadu

**NAKNADA ZA KAŠNJENJE
U ISPUNJENJU NOVČANIH OBAVEZA
Prema Zakonu o rokovima izmirenja novčanih obaveza
u komercijalnim transakcijama ***

SAŽETAK: Dužnička docnja (*mora debitoris*) je pravni institut poznat u rimskom pravu. Sankcionisanje dužnika u slučaju docnje sa plaćanjem dospelih novčanih obaveza je u celom periodu rimskog prava bio interes (kamata) sa visokim kamatnim stopama. Zakon o obligacionim odnosima precizno definiše docnju dužnika. Uslovi poslovanja u privredi našeg društva u kome su brojni subjekti insolventni, nametnuli su oročavanje izmirenja novčanih obaveza, Posebnim Zakonom i sankcionisanje padanja u docnju plaćanjem posebne naknade za kašnjenje u ispunjenju novčane obaveze koja predstavlja potpuno novi pravni institut u našem pravu. Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama izaziva dileme u primeni i zato je tema ovog rada sa posebnim osvrtom na Pravni stav Vrhovnog kasacionog suda zauzet po zahtevu za rešavanje spornog pravnog pitanja.

Ključne reči: novčane obaveze, komercijalne transakcije, dužnička docnja, Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama, naknada za kašnjenje u ispunjenju novčanih obaveza

---

* Rad primljen: 4. 5. 2014. godine.

UVODNA RAZMATRANJA

Novčane obaveze u komercijalnim transakcijama predstavljaju ekvivalentno davanje za isporučenu robu, odnosno pružene usluge. Poverilac je obavezan po zakonu da ispusti fakturu i dostavi je dužniku. Fakturu obavezno prati otpremnica potpisana od strane kupca, odnosno primaoca usluge (u daljem tekstu dužnika). Faktura je osnov za plaćanje dužnikove obaveze i u njoj naznačena valuta plaćanja obavezuje dužnika. Rok plaćanja slobodno ugovaraju ugovorne strane jer se radi o dispozitivnoj normi ZOO. **Međutim, kada ugovoreni rok istekne, poverilac ex lege stiče pravo na utuženje i pravo da zahteva isplatu zakonske zatezne kamate za period docnje.** U privrednom sistemu Republike Srbije plaćanje novčanih obaveza je neuredno i rokovi plaćanja se, neretko, prekoračuju po nekoliko meseci i duže. Kako stimulirati dužnika na plaćanje u roku i istovremeno zaštititi poverioca od insolventnih dužnika pitanja su koja je nametnula komercijalna praksa. Otuda se pojavila inicijativa u Skupštini Srbije za donošenje specijalnog **Zakona o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama. Zakon je objavljen u Službenom glasniku RS br. 182/2012 17. 12. 2012., na snazi je od 25. 12. 2012. godine, a primenjuje se (bar je tako proklamovano) od 31. 03. 2013. godine. Primenjuje se na ugovorne obaveze u komercijalnim transakcijama koji su zaključeni od 31. 03. 2013. i na komercijalne transakcije čija realizacija nije započela do 31. 03. 2013. godine, a koje potiču iz ugovornog odnosa zaključenog pre 31. 03. 2013. godine. Primena ovog Zakona u praksi izaziva sporna pravna pitanja.**

MATERIJALNOPRAVNI ASPEKT ROKOVA IZMIRENJA NOVČANIH OBAVEZA I OBAVEZE NA PLAĆANJE POSEBNE NAKNADE ZA KAŠNJENJE U ISPUNJAVANJU NOVČANE OBAVEZE

Zakon o obligacionim odnosima je sistemski zakon za uređenje obligacionih odnosa, pa tako i rokova plaćanju novčanih obaveza. Međutim, odredbe ZOO imaju dispozitivni karakter tako da ugovorne strane same, koristeći svoje zakonsko pravo, određuju rokove plaćanja. Međutim, i kada norme jednog zakona nisu kogentne postoje u tekstu zakona ograničenja koje koriguju postupanje ugovornih strana – privrednih subjekata, kako bi se sprečilo zloupotrebno i nesavesno postupanje (protivno ustavu, moralu, dobrim poslovnim običajima). Pravilo istovremenog ispunjenja obaveza ugovornih strana propisano je *explicito* u odredbi čl. 122. ZOO. Ovo zakonsko pravilo u praksi gotovo da nije pri-

sutno. Uvek jedna ugovorna strana mora da bude prva u ispunjenju obaveze. Po pravilu je to prodavac robe, odnosno izvršilac usluge koji kupcu, odnosno korisniku usluga ostavlja rok za plaćanje. Ovaj rok dužne su poštovati obe ugovorne strane. Dakle, poverilac ne može zahtevatu isplatu pre dospelosti novčane obaveza na plaćanje a, sa druge strane, dužnik je obavezan izvršiti plaćanje u roku koji je prihvatio. Oduvek, a posebno u poslednje vreme kada je insolventnost privrednih subjekata često prisutna, postavljalo se pitanje kako zaštititi saveznu ugovornu stranu od nesavesne. Ustanovljena je zakonska zatezna kamata u odredbi čl. 277. ZOO, st. 1, koji glasi:

„Dužnik koji zadocni sa ispunjenjem novčane obaveze *duguje, pored glavnice, i zateznu kamatu po stopi utvrđenoj saveznim zakonom.*“

Jasno je da je isplata zakonske zatezne kamate za period docnje sa plaćanjem obaveza dužnika i predstavlja svojevrsnu sankciju za njegovo nesavesno postupanje, a istovremeno predstavlja zakonsko subjektivno pravo poverioca koji ovu kamatu ima pravo da zahteva po samom zakonu. Zakon o visini stope zatezne kamate propisuje visinu kamatne stope. Metodologija obračuna kamate je u dužem periodu bila sporna sve dok Ustavni sud nije na sednici od 12. jula 2012. godine doneo sledeću:

„ODLUKU:

1. Utvrđuje se da odredba čl. 3. st. 1. Zakona o visini stope zatezne kamate (*Službeni list SRJ*, br. 9/01), u delu koji glasi: „primenom konformne metode“, nije u saglasnosti sa Ustavom.

2. Odbacuje se inicijativa za ocenu ustavnosti Zakona o visini stope zatezne kamate (*Službeni list SFRJ*, br. 57/89) i Zakona o visini stope zatezne kamate (*Službeni list SRJ*, br. 32/93).“

Sud je zauzeo stav da se ima obračunavati po prostom proporcionalnom metodi, a ne po konformnom (uz pripisivanje kamate glavnici), koji je dugo bio u primeni. Ovakav stav Ustavnog suda pogoduje dužniku, jer je kamata obračunata prostom metodom niža. Ovo pitanje zahtevalo bi posebnu pažnju i ovde nije predmet detaljne razrade.

Kamata (interes) kao kazna za dužnika u docnji postoji od rimskog prava do danas. ZOO dalje u odredbi čl. 313. propisuje **način uračunavanja** kamate i troškova. Ovaj član zakona glasi:

„Ako dužnik pored glavnice *duguje i kamatu i troškove, uračunavanje se vrši tako što se prvo otplaćuju troškovi, zatim kamate i najzad glavnica.*“

U praksi i ovaj član ima svoju punu primenu tek u postupku prinudnog izvršenja gde NBS, Odeljenje za prinudnu naplatu, sprovodi prinudnu naplatu sa računa dužnika. Kada dužnik dobrovoljno plati glavni dug, tada poverilac obračunava kamatu za period docnje i utužuje je kao samostalno potraživanje sa pravom na tzv. procesnu kamatu od dana podnošenja predloga sudu koja kamata se obračunava po Zakonu o visini stope zatezne kamate. Dakle, poverilac je prvo naplatio glavni dug, pa kamatu, pa troškove. ZOO definiše precizno i momenat kada dužnik dolazi u docnju u odredbi čl. 324, st. 1, koji glasi:

„Dužnik dolazi u docnju kad ne ispuni obavezu u roku određenom za ispunjenje.“

Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama ima za cilj „sprečavanje neizmirenja novčanih obaveza u roku“ (čl. 1, st. 1. Zakona). Ovaj specijalni zakon propisuje najduži dozvoljen rok plaćanja u komercijalnim transakcijama koji **rok iznosi 60 dana. U odredbi čl. 3. stoji:**

„Ugovorom između privrednih subjekata ne može se predvideti rok za izmirenje novčanih obaveza duži od 60 dana.“

Duži rok plaćanja se zabranjuje. **U pitanju je kogentna odredba zakona** koju privredni subjekti kao ugovorne strane ne mogu menjati.

Kogentnu odredbu mora da prati adekvatna sankcija za subjekat koji je ne poštuje. U konkretnom slučaju Zakon je u odredbi čl. 5, st. 1. propisao konkretnu sankciju za dužnika, kako sledi:

„Poverilac ima pravo da od dužnika zahteva naknadu za kašnjenje u ispunjavanju novčane obaveze u iznosu od 20.000,00 dinara, za slučaj da novčana obaveza nije izmirena u rokovima utvrđenim odredbama čl. 3. i 4. ovog zakona.“ Predmet ovog rada su privredni subjekti tako da je relevantna samo odredba čl. 3).

Postavlja se pitanje pod koju pravnu kategoriju podvesti pomenutu „naknadu“?

Sa jedne strane naknada predstavlja sankciju nesavesnom dužniku, a sa druge strane imovinsko pravo poverioca. Međutim, istovremeno predstavlja i svojevrsni trošak sudskog izvršnog postupka.

**PROCESNO-PRAVNI ASPEKT ROKOVA IZMIRENJA
NOVČANIH OBAVEZA I OBAVEZE NA PLAĆANJE POSEBNE
NAKNADE ZA KAŠNJENJE U ISPUNJAVANJU NOVČANE
OBAVEZE SA PRAVNIM STAVOM VRHOVNOG KASACIONOG SUDA
SPP 34713 od 13. 05. 2014. godine**

Naknada za kašnjenje u ispunjenju novčanih obaveza naplaćuje se u sudskom izvršnom postupku prema Zakonu o izvršenju i obezbeđenju (*Službeni glasnik RS* 31/2011) odredba st. 3. čl. 10. Zakona glasi:

„Izvršni poverilac u predlogu za izvršenje ima pravo da zahteva naknadu za kašnjenje u ispunjenju novčane obaveze u iznosu propisanom čl. 5. ovog Zakona.”

Citirana zakonska odredba je eksplicitna, ali to nikako ne znači da ne izaziva nedoumice u sudskoj praksi. Šta je osnov naplate ove naknade? Mišljenja sam da je to očigledno sam zakon, ali različita tumačenja su uvek moguća.

Privredni sud u Kragujevcu je pokrenuo pred Vrhovnim kasacionim sudom postupak radi rešavanja spornog pravnog pitanja saglasno odredbi čl. 180. i 181. ZPP (*Službeni glasnik RS* 72/2011) a u vezi sa čl. 12. Zakona o izvršenju i obezbeđenju. Postupajući izvršni sudija je odbacio predlog za izvršenje u pogledu naknade sa obrazloženjem da za naplatu ove naknade „ne postoji osnov za određivanje izvršenja u vidu izvršne ili verodostojne isprave saglasno odredbama čl. 13, odnosno 18. ZIO.“ Izvršni sudija kao i IPV veće su postupili po načelu formalizma jer predmetna naknada ne predstavlja „izvršnu ispravu određenu zakonom“ shodno odredbi čl. 13, st. 1, t. 7. ZIO. Takođe ne predstavlja ni verodostojnu ispravu shodno odredbi čl. 18. ZIO. Izvršni sudija je ZIO tumačio restriktivno na štetu poverioca s jedne strane, a s druge strane je postupio krajnje oprezno jer je u pitanju potpuno novi pravni institut. Po mom mišljenju predmetna naknada se smatra delom troškova izvršenja isto tako kao što se *ex lege* po Zakonu o sudskim taksama dosuđuju poveriocu sudske takse na predlog i rešenje, postoji osnov da se dosudi i naknada po specijalnom Zakonu određena u fiksnom iznosu. Razlika je jedino u tome što sud za plaćanje sudskih taksi izdaje naloge poveriocu i one predstavljaju stvarni trošak koji se kasnije refundira od dužnika, a naknada je samo dužnikova obaveza, kao sankcija, precizirana specijalnim zakonom.

Vrhovni kasacioni sud na sednici svog građanskog odeljenja održanoj 13. 05. 2014. godine, rešavajući sporno pravno pitanje SPP 34/13, zauzeo je sledeći:

Pravni stav

„Izvršni poverilac u predlogu za izvršenje neizmirene novčane obaveze u roku ima pravo da zahteva i naknadu za kašnjenje u ispunjavanju

novčanih obaveza u visini od 20.000,00 dinara prema Zakonu o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama bez prilaganja posebne izvršne ili verodostojne isprave u vezi sa obavezom dužnika za isplatu ove nakande.“

Zakonski osnov za ovakav pravni stav Vrhovni kasacioni sud nalazi u odredbi čl. 12. ZIO i to onog njegovog dela koji, pored određivanja izvršenja na osnovu izvršne i verodostojne isprave, sadrži i jedno ograničenje odnosn izuzetak: „ako posebnim zakonom nije drukčije određeno.“

Nesumnjivo je Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama upravo poseban zakon koji određuje drukčije nego ZIO.

Poverilac ima pravo da zahteva naknadu *ex lege* i nije mu potrebna ni posebna izvršna isprava iz čl. 13, niti pak posebna verodostojna isprava iz čl. 18. ZIO.

ZAKLJUČAK

U sudskoj praksi je „kragujevačkih slučaj“ jedan od retkih gde je poverilac zahtevao naknadu po posebnom zakonu. Sledeći Stav Vrhovnog kasacionog suda, poverioci će se „osmeliti“ da ovu nakandu potražuju u sudskom izvršnom postupku bez bojazni da će im sud zahtev odbaciti.

Potrebno je, kao kod svakog novog pravnog instituta, da prođe vreme i da se novi institut inkorporira u pravni sistem. Pored toga, neophodna je stroga finansijska disciplina u komercijalnim transakcijama nadzirana od resornog Ministarstva za finansije, jer je to način da se ostvari cilj Zakona i novčane obaveze plaćaju u roku. Stav Vrhovnog kasacionog suda od nemerljivog je značaja, jer će omogućiti primenu zakona u cilju u kome je i donet.

LITERATURA

Odluka Ustavnog suda br. 1921. od 12. 07. 2012. godine.

Pravni stav Vrhovnog kasacionog suda br. SPP 34/13 od 13. 05. 2014. godine.

Zakon o obligacionim odnosima (*Službeni list SFRJ*, br. 29/78, 39/85, 45/89 i 57/89 i *Službeni list SRJ*, br. 31/93).

Zakon o visini stope zatezne kamate (*Službeni glasnik RS* 09/01).

Zakon o izvršenju i obezbeđenju (*Službeni glasnik RS* 31/11).

Zakon o parničnom postupku (*Službeni glasnik RS* 125/04).

Zakon o rokovima izmirenja novčanih obaveza u komercijalnim transakcijama (*Službeni glasnik RS* br. 182712).

**THE COMPENSATION FOR DEFAULT
IN PERFORMANCE OF MONETARY OBLIGATIONS**
**Based on the Law on deadlines for performance
of monetary obligations in commercial transactions**

Zagorka Munižaba,
attorney at law Novi Sad

S u m m a r y

Debtor's default (*mora debitoris*) is the legal concept recognized in the Roman law. The interest with high interest rate was the penalty for the debtor in default with the payment of due monetary obligations. The Serbian Law on Contracts precisely defines debtor's default. The business terms in our commerce in which many entities are insolvent imposed term for performance of monetary obligations by the Special Law and penalty for the default in the form of special compensation for late payment of monetary obligation, which represents the new concept in our law. The Law on deadlines for performance of monetary obligations in commercial transactions brought dilemma in its application and thus it is the topic of this paper with the special emphasis on the Legal interpretation of the Supreme Court made at the request for solving disputed legal issue.

Keywords: monetary obligations, commercial transactions, debtor's default, Law on deadlines for performance of monetary obligations in commercial transactions, compensation for default in performance of monetary obligations

**СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 05. 12. 2014. године**

1. СИВЧЕВ ИВАНА (ЈМБГ:2109985845009), дипломирани правник, рођена 21. 09. 1985. године УПИСУЈЕ СЕ 05. 12. 2014. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Кикинди, Генерала Драпшина 6.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника СИВЧЕВ ИВАНА, адвокатски приправник код Марићевић Миодрага, адвоката у Кикинди, са даном 04. 12. 2014. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

2. ШАРИЋ ЈОВАНА (ЈМБГ:2603986105003), дипломирани правник, рођена 26. 03. 1986. године УПИСУЈЕ СЕ 05. 12. 2014. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 22.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника ШАРИЋ ЈОВАНА, адвокатски приправник код Добросављево Светозара, адвоката у Новом Саду, са даном 04. 12. 2014. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

3. СИМИЋ ВАСЈА (ЈМБГ:1203987330068), дипломирани правник, рођен 12. 03. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 05. 12. 2014. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Сремска 1/3.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника СИМИЋ ВАСЈА, адвокатски приправник код Вулић Бранислава, адвоката у Новом Саду, са даном 04. 12. 2014. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

4. НЕДОМАЧКИ БОЈАН (ЈМБГ:2906987860029), дипломирани правник, рођен 29. 06. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 05. 12. 2014. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Војводе Радомира Путника 1/1-1.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника НЕДОМАЧКИ БОЈАН, адвокатски приправник код Недомачки Сенише, адвоката у Панчеву, са даном 04. 12. 2014. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

5. БОКШАН ЂОРЂЕ (ЈМБГ:2609986860012), дипломирани правник, рођен 26. 09. 1986. године УПИСУЈЕ СЕ 05. 12. 2014. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Змај Јовина 5в.

– БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника БОКШАН ЂОРЂЕ, адвокатски приправник код Јовишевић Милорада, адвоката у Панчеву, са даном 04. 12. 2014. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

6. БУРЂЕВИЋ МИЛИЦА (ЈМБГ:0202987805015), дипломирани правник, рођена 02. 02. 1987. године УПИСУЈЕ СЕ 05. 12. 2014. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Ђорђа Јовановића 12/III, стан 36.

7. ОГЊЕНОВИЋ БЛАГОЈЕ (ЈМБГ:1912983131576), дипломирани правник, рођен 19. 12. 1983. године УПИСУЈЕ СЕ 05. 12. 2014. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Змај Јовина 23.

8. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЂУРЧИЋ НЕНАД, рођен 06. 05. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Медић Марине, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

9. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду РАДОШЕВИЋ НЕМАЊА, рођен 05. 07. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Медић Марине, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

10. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ШТРБАЦ ДРАЖЕН, рођен 07. 05. 1970. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Кљајић Горана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

11. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду АНДРИЋ АЛЕКСАНДАР, рођен 15. 07. 1972. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Микашиновић Дарка, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

12. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЗАРИЋ МАРКО, рођен 06. 02. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Селаковић Страхиње, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

13. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЧОРБА РОБЕРТ, рођен 09. 05. 1984. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Грче Владиславе, адвоката у Темерину, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

14. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИРИЋ МИЛАНА, рођена 19. 06. 1987. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Кљајић Горана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

15. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду КИСИЋ АЊА, рођена 23. 04. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

16. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЗЛАТИЋ ДЕЈАНА, рођена 24. 11. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Жигић Данета, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

17. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ПЕТРОВИЋ СЛАЂАНА, рођена 28. 03. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Мудринић Маје, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

18. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ФЕЛБАБ КАТАРИНА, рођена 19. 07. 1990. године, на адво-

катско-приправничку вежбу код Дубајић Ласла, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

19. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЛАНОВИЋ ЈЕЛЕНА, рођена 29. 11. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Савин Соње, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

20. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МАЛИШИЋ МИЛАНА, рођена 10. 03. 1983. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Башић Душана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

21. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду БЕЋАГУЉ МАРИЈАНА, рођена 02. 03. 1991. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Бероња Биљане, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

22. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЈАКУБЕЦ ЗОРАНА, рођена 06. 05. 1991. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Будаков Оливере, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

23. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЉУБЉАНАЦ ВАЊА, рођен 11. 01. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Божић Зорана, адвоката у Новом Саду, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

24. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ВОРКАПИЋ НЕДЕЉКА, рођена 17. 07. 1988. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Воркапић Остоје, адвоката у Сомбору, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

25. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ВИЛИЧИЋ ВАЊА, рођен 17. 09. 1989. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Матић Мирослава, адвоката у Суботици, дана дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

26. УПИСУЈЕ се у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИТРОВИЋ НИКОЛА, рођен 27. 12. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Вулећић Ненада, адвоката у Суботици, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

27. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ДИВАЦ ДУШАН, рођен 24. 12. 1986. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Левнајић Саше, адвоката у Панчеву, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

28. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду МИЛОШЕВИЋ БРАНИСЛАВ, рођен 14. 12. 1984. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Прерадовић Радосављевић Мирјане, адвоката у Вршцу, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

29. УПИСУЈЕ СЕ у Именик адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду ЖУГИЋ СРЂАН, рођен 22. 05. 1990. године, на адвокатско-приправничку вежбу код Стокић Милоша, адвоката у Руми, дана 09. 12. 2014. године, у трајању од две године.

30. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине ЦИМЕША ВИДОСАВ, адвокат у Панчеву са даном 30. 11. 2014. године, на лични захтев.

– Балабан Драган, адвокат у Панчеву, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

– Именовани и након брисања задржава чланство у Посмртном фонду АК Војводине.

31. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине МАРИЋ ЗОРАН, адвокат у Панчеву са даном 01. 09. 2014. године, због пензионисања.

– Папулић Ђорђе, адвокат у Панчеву, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

32. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине САЛАТИЋ МИРЈАНА, адвокат у Суботици са даном 01. 10. 2014. године, на лични захтев.

– Салатић Милован, адвокат у Суботици, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

33. БРИШЕ СЕ из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине БАЈИЋ СНЕЖАНА, адвокат у Новом Саду са даном 15. 12. 2014. године, на лични захтев.

– Бајић Саша, адвокат у Новом Саду, поставља се за преузиматеља адвокатске канцеларије.

– Именована и након брисања задржава чланство у Посмртном фонду АК Војводине.

34. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине СТАНОЈЕВИЋ ТАТЈАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Шуњка Томислава, адвоката у Новом Саду, са даном 10. 11. 2014. године.

35. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ИЊАЦ МИЛИЈАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Перић Зорице, адвоката у Новом Саду, са даном 01. 12. 2014. године.

36. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ПАВЛОВИЋ БОБАНА, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Чекић Бранимира, адвоката у Новом Саду, са даном 30. 11. 2014. године.

37. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине ОРЛОВИЋ МЛАДЕН, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду, са даном 01. 12. 2014. године.

38. БРИШЕ СЕ из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине СТАНКОВИЋ ФИЛИП, адвокатски приправник у Панчеву, на адвокатско-приправничкој вежби код Видаковић Горана, адвоката у Панчеву, са даном 18. 11. 2014. године.

39. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ЈАПРАНИН КЛАРИЋ РАДОВАНКИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 20. 11. 2014. године до 19. 11. 2016. године.

– Радмиловић Светлана, адвокат у Новом Саду се одређује за привременог заменика.

40. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ТЕШАНОВИЋ ЈЕЛЕНИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 24. 11. 2014. године до 23. 11. 2015. године.

– Бeroња Биљана, адвокат у Новом Саду се одређује за привременог заменика.

41. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ГОДОШЕВ ДУШИЦИ, адвокату у Зрењанину, привремено престаје право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и одсуства ради неге детета, од 06. 12. 2014. године до 05. 12. 2015. године.

– Станков Јован, адвокат у Зрењанину се одређује за привременог заменика.

42. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ГРУЈИЋ МАЈИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због боловања, почев од 18. 11. 2014. године.

– Штањо Калман, адвокат у Новом Саду се одређује за привременог заменика.

43. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да СПАСОЈЕВИЋ ИВАНЧИЋ ДЕЈАНИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због боловања, почев од 27. 11. 2014. године.

– Криж Јасмина, адвокат у Новом Саду се одређује за привременог заменика.

44. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ВУЈОВИЋ МИРНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 01. 11. 2014. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због боловања.

– Бјелица Богдан, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

–

45. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ПЕЈОВИЋ ДРАГАНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 10. 10. 2014. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и одсуства ради неге детета.

– Шереш Шимон Марија, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

46. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ПЕЈИЋ ЈОВАНА, адвокат у Новом Саду, наставила са радом дана 08. 12. 2014. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због породилског одсуства и одсуства ради неге детета.

– Матић Давор, адвокат у Новом Саду, разрешава се дужности привременог заменика.

47. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да ВУЈОВИЋ МИРНИ, адвокату у Новом Саду, привремено престаје право на бављење адвокатуром због боловања, почев од 10. 11. 2014. до 09. 05. 2015. године.

– Бјелица Богдан, адвокат у Новом Саду се одређује за привременог заменика.

48. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ПЕТКОВИЋ ЛЕПОСАВА, адвокат у Бачкој Паланци, наставила са радом дана 01. 11. 2014. године, након што јој је привремено било престало право на бављење адвокатуром због боловања.

– Поповић Душан, адвокат у Бачкој Паланци, разрешава се дужности привременог заменика.

49. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је КАНКАРАШ ВУК, адвокат у Врбасу, наставио са радом дана 08. 12. 2014. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром због боловања.

– Миловић Драган, адвокат у Врбасу, разрешава се дужности привременог заменика.

50. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СТОЈАНОВ ДУШАН, адвокат у Белој Цркви, наставио са радом дана 25. 11. 2014. године, након што му је привремено било престало право на бављење адвокатуром због обављања функције начелника општинске управе општине Бела Црква.

– Вукадинов Ненад, адвокат у Белој Цркви, разрешава се дужности привременог заменика.

51. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Лазић Јасна, адвокат у Новом Саду, променила презиме, које сада гласи Мркшић.

52. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Милинковић Гордана, адвокат у Новом Саду, променила презиме, које сада гласи Стевановић.

53. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је Свирчев Милана, адвокатски приправник у Бечеју, променила презиме, које сада гласи Проданов.

54. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је БАБОВИЋ ИГОР, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Гуцуња Милана, адвоката у Новом Саду дана 20. 11. 2014. године, те да исту наставља код Мадиф Оливера, адвоката у Новом Саду, дана 21. 11. 2014. године.

55. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МАРИЋ ДАВОР, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Карановић Небојше, адвоката у Новом Саду дана 20. 11. 2014. године, те да исту наставља код Трбук Зорана, адвоката у Новом Саду, дана 21. 11. 2014. године.

56. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је МИШКОВ ДУЊА, адвокатски приправник у Новом Саду, прекинула адвокатско-приправничку вежбу код Матерић Јованке, адвоката у Новом Саду дана 30. 11. 2014. године, те да исту наставља код Чекић Бранимира, адвоката у Новом Саду, дана 01. 12. 2014. године.

57. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је РАДУЛАШКИ МИРЈАНА, адвокат у Бечеју, приступила Заједничкој адвокатској канцеларији „Субаков – Злоколица – Драпшин – Станојевић“, са седиштем у Бечеју, Трг ослобођења 3, почев од 27. 11. 2014. године.

58. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СЛАВКОВИЋ НЕМАЊА, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Железничка 39, стан 2, почев од 06. 11. 2014. године.

59. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЦУПАЋ НИКОЛА, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 50, почев од 01. 12. 2014. године.

60. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је КОВАЧЕВ РАДОЈКА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Трг Ференца Фехера 8/II, стан 5, почев од 10. 11. 2014. године.

61. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је СУЈИЋ СТАМЕНИЋ МИРЈАНА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Шекспирова 6, почев од 12. 11. 2014. године.

62. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ВАСИЛИЈЕ МИЛОШ, адвокат у Панчеву, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Светог Саве 19, почев од 06. 11. 2014. године.

63. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ФЕРК БЕРЕЊИ ВЛАСТА, адвокат у Суботици, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Матије Корвина 17, почев од 01. 12. 2014. године.

64. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЈАКАБ АНА, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Радничка 41, почев од 01. 12. 2014. године.

65. УЗИМА СЕ НА ЗНАЊЕ да је ЈАКАБ ЛАДИСЛАВ, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Радничка 41, почев од 01. 12. 2014. године.

Управни одбор

САДРЖАЈ ГЛАСНИКА ЗА 2014. ГОДИНУ

Уводни текстови

Др ЈАНКО КУБИЊЕЦ

Реч уредника, ванредни број, стр. 477.

МИРЈАНА ЈОВАНОВИЋ-ТОМИЋ

Закон о бележничтву и Закон о промету непокретности у функцији дискриминације адвокатуре и права појединаца, ванредни број, стр. 483.

ЧЛАНЦИ

АЛЕКСАНДАР МАТКОВИЋ

Уставне слободе и права грађана у амбијенту тоталитарних режима, 1, стр. 3.

ЖЕЉКО МИРКОВ

Начело *in dubio pro reo* као обележје правичног кривичног поступка, 1, стр. 24.

ДАРИЈА МАРИЋ

Заблуда и правне последице заблуде, 2, стр. 79.

МИЛАН ДАВИДОВИЋ

Вештак и стручни саветник у кривичном поступку, 2, стр. 107.

Др ИВАН ЈОКСИЋ

Тешка крађа у старом и средњем веку, 3, стр. 155.

ДАНИЈЕЛА ТОШИЋ

Злостављање на раду – Законска регулатива и осврт на злостављање жена, 3, стр. 170.

Др ПРЕДРАГ БЛАГОЈЕВИЋ

Међународни аспект историјског развоја помиловања, 4, стр. 231.

ЕДИНА КОЧАН

Појам и основне карактеристике стварних службености, 4, стр. 246.

Др АТИЛА ЧОКОЛИЋ

Како је настало одвјетништво (и тко су били највећи одвјетници античког свијета), 5, стр. 295.

ИГОР ЖИВКОВСКИ

ИЛИЈА РИЛАКОВИЋ

Искључива економска зона, 6, стр. 359.

Др МОМЧИЛО ГРУБАЧ

Шта је неуставно у новом Законику о кривичном поступку, 7–8, стр. 411.

Др СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

Политичко тумачење устава, 9–10, стр. 535.

Др ЈОВАН КОМШИЋ

Принципи конституционализма и њихово кривотворење у Србији, 9–10, стр. 549.

Др РАДИВОЈ СТЕПАНОВ

Уставни и политички триптих Војводине, 9–10, стр. 573.

Др МАРИЈАНА ПАЈВАНЧИЋ
Аутономне покрајине, 9–10, стр.
593.
Др ВЕЛИЗАР ГОЛУБОВИЋ
Заступљеност начела праведности
у систему социјалног осигурања Ср-
бије, 11, стр. 659.

МИЛОШ МАРКОВИЋ
Повезивање привредних друштава,
12, стр. 711.

РАСПРАВЕ

Др МАРТИН ВИКЕЛ
СТИВЕН Р. ШЕЛ
Др ДУШАН НИКОЛИЋ
Прибављање грађевинских дозвола
у Немачкој, САД и Србији, 1, стр. 35.
Др ВЕСНА БИЛБИЈА
Правни положај синдиката, 2, стр. 126.
МАРТА ВУЈИСИЋ
Насиље у породици над малолетници-
ма, 3, стр. 186.
АНА КЕКЕЗ
Поступак медијације у случајевима
међународне грађанскоправне отмице
дече, 3, стр. 202.
Др НЕВЕНА ЈАНКОВИЋ
Основно право јавног тужиоца и наче-
ло *ne bis in idem*, 4, стр. 262.
ИЛИЈА РИЛАКОВИЋ
Једнак и равноправан третман стра-
них улагача, 4, стр. 278.
Др МИРЈАНА ЈОВАНОВИЋ-ТОМИЋ
О делегитимној одлуци Уставног су-
да, 5, стр. 320.
Др СИНИША ДОМАЗЕТ
Уговори о ексклузивној трговини као
облик злоупотребе доминантног по-
ложаја у праву конкуренције европске
уније, 6, стр. 370.

НАТАША ТОШИЋ
Научни и практични аспекти увиђаја,
6, стр. 383.
ИГОР ГАВРИЋ
Субјекти уговора о доживотном издр-
жавању, 7–8, стр. 431.
ДРАГОМИР ЈАНКОВ
Осврт на одлуку Уставног суда о
несагласности Закона о утврђивању
надлежности Аутономне Покрајине
Војводине са Уставом, 9–10, стр. 610.
Др МИРЈАНА ЈОВАНОВИЋ-ТОМИЋ
Уставни положај Аутономне Покраји-
не Војводине, 9–10, стр. 627.
Др ВЕЛИСАВ МАРКОВИЋ
Исплата отпремнине због отказа уго-
вора о раду запосленом услед „техно-
лошког вишка”, 11, стр. 672.
СОФИЈА НИКОЛИЋ
Општи правобранилац Суда правде
Европске уније, 11, стр. 682.
Др ХАСИБА ХРУСТИЋ
Опорезивање прихода правних лица –
нерезидената у Србији, 12, стр. 730.
ЉУБА СЛИЈЕПЧЕВИЋ
Поједина процесна права, 12, стр. 747.
ЗАГОРКА МУНИЖАБА
Накнада за кашњење у испуњењу нов-
чаних обавеза, 12, стр. 755.

КОНФЕРЕНЦИЈА АДВОКАТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

СРЂАН СИКИМИЋ, ванредни број, стр.
487.
Др МИРЈАНА ЈОВАНОВИЋ-ТОМИЋ,
ванредни број, стр. 489.

БИЉАНА БЈЕЛЕТИЋ, ванредни број,
стр. 492.

ДОКУМЕНТИ

ОДЛУКА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ О ПРОТЕСТУ, ванредни број, стр. 496.

УПУТСТВО ЗА ПОСТУПАЊЕ АДВОКАТА ТОКОМ ПРОТЕСТА, ванредни број, стр. 504.

ПРЕПОРУКЕ ЗА АДВОКАТЕ, ванредни број, стр. 506.

ПРЕПОРУКА КОНФЕРЕНЦИЈЕ АДВОКАТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ, ванредни број, стр. 508.

ОДЛУКА КОНГРЕСА АДВОКАТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ СРБИЈЕ, ванредни број, стр. 510.

ИЗВОДИ ИЗ УСТАВА И ЗАКОНА

ИЗВОДИ ИЗ УСТАВА И ЗАКОНА, ванредни број, стр. 513.

ПРИКАЗИ

АЛЕКСАНДАР ПЕТРОВ

Др Драгослав Словић: *Судски и правни докази*, 1, стр. 63.

ПЕТАР ЛУКА БАРИШИЋ

Др Маја Станивуковић: *МЕЂУНАРОДНА АРБИТРАЖА са одабраним прилозима*, 3, стр. 211.

СЛОБОДА МИДОРОВИЋ

Слободан М. Марковић: *Право интелектуалне својине и информационо друштво*, 9–10, стр. 633.

ЕСЕЈИ И ХРОНИКЕ

Др ЖЕЉКО ФАЈФРИЋ

Адвокат у књижевним делима Јаше Томића, 7–8, стр. 448.

СУДСКА ПРАКСА

САЊА ДРАГИЋ

Пракса међународних судова II, 2, стр. 141.

АДВОКАТУРА

БЕЛИЋ МАРИЈА

Програм дана адвокатури у Војводини, 5, стр. 331.

СРЂАН СИКИМИЋ

Поздравни говор председника Адвокатске коморе Војводине, 5, стр. 332.

МИЛИВОЈ ВРЕБАЛОВ

Дани адвокатури Адвокатске коморе Војводине, 5, стр. 333.

Др СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

Јаков Игњатовић – писац и адвокат, 5, стр. 335.

IN MEMORIAM

Др МОМЧИЛО ГРУБАЧ

Љубомир Тадић као правни писац и професор права, 1, стр. 67.

ПРАВНИ АФОРИЗМИ

3, стр. 219; 4, стр. 291; 5 стр. 342; 6, стр. 397; 7–8, стр. 457; 9, стр. 480; 11, стр. 697.

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ: 1, стр. 71; 2, стр. 145; 3 стр. 220; 5, стр.

343; 6, стр. 398; 7–8, стр. 458; 9–10, стр. 645; 11, стр. 698; 12, стр. 762.

Уређивачки одбор *Гласника* моли сараднике да текстове за објављивање достављају уз уважавање следећих сугестија:

- примерак рада доставити одштампан и потписан;
- по могућности, доставити рад и електронском поштом (*panonija@eunet.rs*) или на дискети;
- фусноте писати у дну одговарајуће странице;
- у библиографским подацима за књиге уз уобичајене податке обавезно навести и издавача;
- уз чланке доставити резиме и кључне речи;
- пожељно је доставити и превод резимеа на енглески, немачки или француски језик.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Издази 12 пута годишње
у месечним свескама.

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 10.000,00 дин.,
за иностранство 110 евра.
(Текући рачун број 340-1482-43 са знаком „за Гласник“)

Овај број је закључен 31. децембра 2014. године.

Тираж: 2.000 примерака

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01
од 11. априла 1991. године на ову публикацију плаћа се
основни порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: *Тајјана Божић*, Нови Сад

Штампа: OFFSET PRINT, Нови Сад
2015.